

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Kloubek

Vzdělávání nezaměstnaných jako prevence kriminality

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jozef Bandžak, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2016

BACHELOR THESIS

Jan Kloubek

Education of unemployed as crime prevention

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Jozef Bandžak, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 7. 3. 2016

Jan Kloubek

Poděkování

Děkuji JUDr. Jozefu Bandžakovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, podněty a připomínky.

Anotace

Vývoj ekonomiky spolu s vývojem na trhu práce jsou v posledních letech intenzivně sledovány a analyzovány. Ekonomická recese a nezaměstnanost totiž může snadno generovat výskyt sociopatologických jevů, jako je například kriminalita nebo bezdomovectví. Je třeba tyto oblasti analyzovat, vyhodnotit rizika a zaměřit se na aplikaci preventivních opatření.

Hlavním cílem práce je identifikovat a vymezit okruhy zkoumání ve vztahu k nezaměstnanosti a vzdělávání nezaměstnaných jako možnosti prevence kriminality. Dále analyzovat identifikované faktory z pohledu času a struktury a získané výsledky vyhodnotit. Je zkoumán vývoj ekonomiky, ekonomické aktivity, vzdělanostní struktury populace a nezaměstnaných, doby a způsobu hledání nového zaměstnání. Dále se práce zaměřuje i na rekvalifikaci a umístování uchazečů na pracovní místa po jejím úspěšném zakončení. Zvláštní zkoumanou oblastí jsou pak sociopatologické jevy zaměřené zejména na bezdomovectví. Pozornost je věnována také vzdělávání ve vazebních věznicích jako formě prevence kriminality. Ke znázornění dosažených výsledků jsou použity především sloupcové, spojnicové a výsečové grafy.

Klíčová slova

bezdomovectví, ekonomická aktivita, kriminalita, nezaměstnanost, prevence kriminality, rekvalifikace, vzdělanostní struktura, vzdělávání

Annotation

Development of the economy, along with the development of the labour market, in recent years are intensively monitored and analyzed. The economic recession and unemployment can easily generate the occurrence of socio-pathological phenomena, such as crime or homelessness. It is necessary to analyze these areas, assess the risks and to focus on the application of preventive measures.

The main aim of this work is to identify and define the ranges of the examination in relation to unemployment and training of unemployed people as crime prevention options. Further aim is to analyze the identified factors from the perspective of time and structure, and evaluate the results obtained. The development of the economy, economic activity, educational structure of the population and the unemployed, and how to search for a new job is examined. Furthermore, the work focuses on retraining and placement of candidates for jobs after its successful completion. Specific areas to be explored are focusing in particular on socio-pathological phenomena of homelessness. Attention is also paid to education in prisons as a form of crime prevention. To illustrate the results achieved primarily column, line and pie charts were used.

Keywords

crime, crime prevention, economic activity, educational structure, education, homelessness, retraining, unemployment

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DATA A METODY ZPRACOVÁNÍ	11
1.1 Metody zpracování	11
1.2 Použitá data.....	11
2 ÚVOD DO PROBLEMATIKY, ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA A VYMEZENÍ POJMŮ	12
2.1 Ekonomická aktivita, nezaměstnanost a související pojmy	12
2.1.1 Trh práce	12
2.1.2 Ekonomická aktivita	13
2.1.3 Nezaměstnanost	15
2.1.4 Šetření o pracovní síle obyvatelstva.....	16
2.1.5 Státní politika zaměstnanosti	17
2.2 Vzdělávání	18
2.2.1 Typologie vzdělávání.....	18
2.2.2 Vzdělávání nezaměstnaných - rekvalifikace	18
2.2.3 Vzdělávání ve vazebních věznicích	20
2.3 Sociálně patologické jevy, kriminalita a její prevence.....	21
2.3.1 Sociální patologie a sociálně patologické jevy.....	21
2.3.2 Dlouhodobá nezaměstnanost v kontextu sociální patologie.....	21
2.3.3 Bezdomovectví	23
2.3.4 Kriminalita	32
2.3.5 Prevence kriminality	32
PRAKTICKÁ ČÁST	38
3 ANALÝZA EKONOMICKÉ AKTIVITY A NEZAMĚŠTNANOSTI V ČESKÉ REPUBLICE.....	38
3.1 Vývoj ekonomiky a nezaměstnanosti	38
3.2 Vývoj nezaměstnanosti dle evidence úřadů práce	40
3.3 Doba a způsob hledání zaměstnání	43
4 ANALÝZA VZDĚLÁVÁNÍ NEZAMĚŠTNANÝCH.....	45
4.1 Vývoj nejvyššího dosaženého vzdělání obyvatelstva v ČR.....	45
4.2 Nezaměstnaní dle dosaženého vzdělání a věku v ČR.....	46
4.3 Uchazeči o zaměstnání po rekvalifikaci	50
5 BEZDOMOVECTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE	54

5.1	Bezdomovci podle pohlaví a věku	54
5.2	Bezdomovci podle rodinného stavu	56
5.3	Bezdomovci podle nejvyššího dosaženého vzdělání	56
5.4	Bezdomovci podle ekonomické aktivity	57
6	VZDĚLÁVÁNÍ VE VAZEBNÍCH VĚZNICÍCH.....	60
6.1	Odsouzení dle nejvyššího dosaženého vzdělání	60
6.2	Chovanci dle nejvyššího dosaženého vzdělání	62
6.3	Vzdělávací možnosti vězňených osob	63
6.4	Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu	65
7	DISKUZE DOSAŽENÝCH ZJIŠTĚNÍ.....	66
	ZÁVĚR	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	69
	SEZNAM ZKRATEK	72
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	73

ÚVOD

Vývoj ekonomiky je intenzivně sledován a analyzován. Jedním z jeho důsledků je i nezaměstnanost. Jedná se o palčivý problém, který může zejména ve své dlouhodobé podobě generovat další negativní jevy, jako je například bezdomovectví, kriminalita nebo například látkové závislosti.

Téma bakalářské práce „Vzdělávání nezaměstnaných jako prevence kriminality“ jsem si zvolil, abych mohl prakticky propojit znalosti získané studiem oboru „Vzdělávání dospělých“ se svým zaměstnáním a posláním v jednom. Již 15 let jsem policista a se sociopatologickými jevy (kriminalitou, bezdomovectvím a podobně) se při policejní praxi setkávám s každodenní pravidelností. Díky tomu vím, jak potřebné je těmto jevům předcházet a když už nastanou, efektivně je řešit a snažit se jim zamezit.

Cílem práce je nejprve identifikovat a vymezit hlavní zájmové okruhy a ukazatele v souladu se zkoumáním nezaměstnanosti a vzdělávání nezaměstnaných jako možnosti prevence kriminality. Dále v rámci jednotlivých zájmových okruhů provést analýzu identifikovaných faktorů v čase a provést jejich rozbor a získané výsledky vyhodnotit.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola stručně charakterizuje metody, které byly použity ke zpracování zkoumaných dat, a shrnuje zdroje, odkud byla analyzovaná data převzata.

Druhá kapitola uvádí čtenáře do zkoumané problematiky, popisuje základní východiska a pojmy, se kterými se pracuje v praktické části práce.

Ve třetí kapitole je provedena analýza ekonomické aktivity a nezaměstnanosti v České republice. Je postupováno tzv. od obecného ke konkrétnímu, kdy nejprve je sledován a komentován vývoj ekonomiky a nezaměstnanosti, dále je přikročeno k analýze vývoje nezaměstnanosti dle evidence úřadů práce. Zvláštní podkapitola je věnována době a způsobu hledání zaměstnání.

Čtvrtá kapitola se zabývá vzděláváním nezaměstnaných, přičemž nejprve je komentován vývoj složení populace dle nejvyššího dosaženého vzdělání od roku 1993

do roku 2014 na základě výsledků Výběrového šetření pracovních sil, dále je zkoumána vzdělanostní struktura nezaměstnaných. Pozornost je v této kapitole také věnována uchazečům o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci a úspěšnosti jejich umístování na pracovní místa.

Pátá kapitola je zaměřena na analýzu sociopatologického jevu bezdomovectví na území České republiky. Populace bezdomovců je zkoumána dle pohlaví a věku, rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání a ekonomické aktivity.

Kapitola šest se věnuje vzdělávání ve vazebních věznicích jako formě prevence další kriminality. Nejprve je provedena analýza vzdělanostní struktury odsouzených osob a chovanců. Dále jsou podrobněji popsány současné vzdělávací možnosti vězňených osob především ve školských vzdělávacích střediscích Vězeňské služby ČR. Závěr této kapitoly je zaměřen na přípravu odsouzených na propuštění z výkonu trestu.

Sedmá kapitola obsahuje stručnou diskuzi zjištění dosažených v bakalářské práci a shrnuje vzájemná propojení zkoumaných oblastí.

Závěrečná kapitola celkově shrnuje zjištění a výsledky dosažené v této bakalářské práci.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DATA A METODY ZPRACOVÁNÍ

1.1 METODY ZPRACOVÁNÍ

Teoretická část bakalářské práce obsahuje vymezení pojmů a problematik z veřejně dostupných publikací a zdrojů. Všechny použité zdroje jsou uvedeny v seznamu použité literatury a internetových zdrojů.

K analýzám a rozborům bylo použito metod průzkumu dat, sledování a porovnávání vývoje vybraných ukazatelů. Pro větší srozumitelnost práce byly použity standardně vymezené a odbornou veřejností běžně používané ukazatele. Ke znázornění analyzovaných dat bylo kromě tabulek použito sloupcových, spojnicových i výsečových grafů.

1.2 POUŽITÁ DATA

Data použitá v praktické části této bakalářské práce pocházejí z velké části z Českého statistického úřadu (ČSÚ). Bylo použito zejména publikací Trh práce 1993 – 2014, Ročních národních účtů – Hlavní makroekonomické ukazatele, údajů z Veřejné databáze a publikovaných výsledků Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

Dalším významným zdrojem dat bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV), které na svém internetovém portále zpřístupňuje statistické ročenky, v této práci se jedná zejména o data o rekvalifikovaných uchazečích o zaměstnání. Je však nutno poznamenat, že z důvodu probíhajících změn v informačních systémech MPSV jsou dostupná potřebná data pouze za období od roku 2001 do roku 2011.

V neposlední řadě je pak cenným zdrojem informací a dat pro tuto práci portál Vězeňské služby České republiky, kde jsou podobně jako v případě MPSV, publikovány statistické ročenky. Pro účely zpracování bakalářské práce byla použita data pouze za rok 2014 pro jejich nejvyšší aktuálnost v době zpracování práce.

2 ÚVOD DO PROBLEMATIKY, ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA A VYMEZENÍ POJMŮ

Vývoj ekonomiky je intenzivně sledován se všemi svými různorodými aspekty. Součástí ekonomiky jako celkového hospodářství je mimo jiné i trh práce. S tímto je úzce spojen pojem nezaměstnanosti, která má výrazné nejen ekonomické, ale také sociální vlivy. Zejména dlouhodobá nezaměstnanost pak může mít řadu negativních důsledků, a to v první řadě na jednotlivce, který je jí přímo zasažen, tak na jeho okolí, potažmo celou společnost. Pro dlouhodobě nezaměstnaného člověka je velmi složité navrátit se zpět do aktivní části pracovního trhu. Nepodaří-li se mu to, často se může stát, že vlivem nedostatku finančních prostředků se u něj projeví tzv. sociopatologické jevy. V případě dlouhodobé nezaměstnanosti se může jednat nejčastěji o drobnou kriminalitu či v případě ztráty bydlení i bezdomovectví. Vzdělávání, u nezaměstnaných zejména ve formě rekvalifikace, je způsob, jak těmto jevům předejít a umožnit člověku nezaměstnanému změnit svůj status zpět na „zaměstnaný“.

Následující oddíly vymezují ve vzájemné návaznosti a úzké provázanosti všechny pojmy, které jsou v bakalářské práci použity. Zároveň tak tvoří teoretický rámec zkoumané problematiky vzdělávání nezaměstnaných jako způsobu navrácení se do aktivního pracovního života a zároveň tak jako formy prevence možné kriminality.

2.1 EKONOMICKÁ AKTIVITA, NEZAMĚSTNANOST A SOUVISEJÍCÍ POJMY

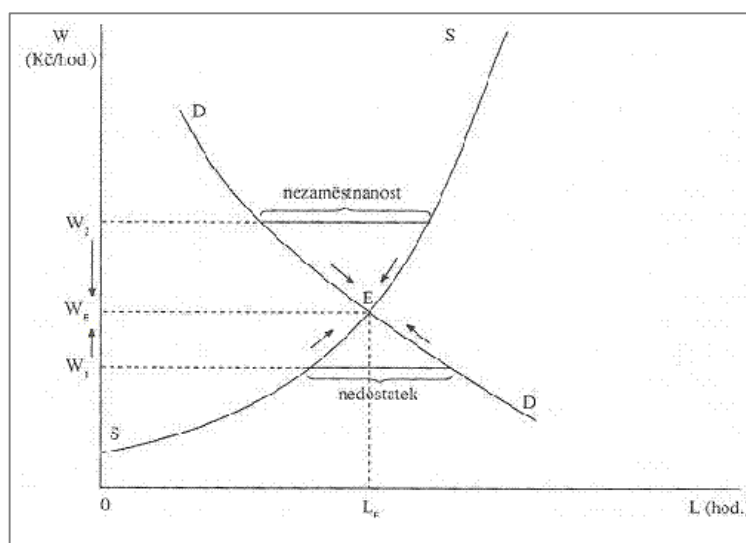
2.1.1 TRH PRÁCE

Práce je jedním ze základních výrobních faktorů ekonomiky státu. Poptávka po práci a nabídka práce se tak setkávají na trhu práce. Vlastníci výrobního faktoru coby potenciální zaměstnanci nabízejí svou práci a tato nabídka se střetává s poptávkou potenciálních zaměstnavatelů. Na obou stranách stojí značné množství subjektů a mezi nimi existuje konkurence. Výrobní faktor práce má svou cenu, která se nazývá mzda. Lze říci, že na jejím základě se rozhodují všechny subjekty trhu práce. Člověk nabízející svou práci se rozhoduje mezi přínosem (užitkem), který bude mít ze svého

potenciálního příjmu (mzdy) a užitek, který by naproti tomu měl z trávení svého volného času. Subjekt poptávající práci se také rozhoduje na základě užitku, ten ale ve formě výše mzdy versus mezní užitek práce. (Holman, 2002, s. 275 – 280)

Obecné souvislosti a pravidla jsou zachyceny v následujícím obrázku č. 1. Vodorovná osa zachycuje množství práce v hodinách. Svislá osa představuje reálnou hodinovou mzdovou sazbu v Kč za hodinu. Bod E je bodem, kdy se protne nabídka i poptávka po práci a jedná se o tzv. rovnovážný bod, při němž se i mzda nazývá rovnovážná. Je-li množství nabízené práce ze strany majitelů výrobního faktoru práce vyšší než množství poptávané práce, vzniká nezaměstnanost. Naopak je-li množství poptávané práce vyšší než nabízené množství, vzniká nedostatek. Na tyto stavy však působí vzájemná konkurence subjektů, která působí na posun po jednotlivých křivkách do rovnovážného bodu E. (Holman, 2002, s. 276)

Obrázek 1 Trh práce

Zdroj: Holman a kol., 2002, s. 276

2.1.2 EKONOMICKÁ AKTIVITA

Jedním z intenzivně sledovaných jevů je ekonomická aktivita obyvatelstva. Obyvatelstvo se v souladu s konceptem Mezinárodní organizace práce (dále také jen „ILO“, *International Labour Organization*) dělí dle ekonomického statusu na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní.

Ekonomicky aktivní se dělí na osoby zaměstnané a nezaměstnané. Zaměstnané jsou pak osoby, které jsou starší 15 let a které v předemném tzv. referenčním týdnu pracovaly za plat, mzdu či jinou odměnu. Naopak za nezaměstnané jsou označovány osoby starší 15 let, které splňovaly tři stanovené podmínky zároveň. První podmínkou je, že tyto osoby ve sledovaném období neměly práci, nicméně ji aktivně hledaly a do 14 dnů by byly schopny do zaměstnaneckého poměru nastoupit popřípadě zahájit samostatnou výdělečnou činnost. Nezaměstnané osoby jsou pak dále rozdělovány na registrované a neregistrované. Ty, které hledají nové zaměstnání za pomoci úřadů práce, se označují jako osoby registrované nezaměstnané. Ty osoby, které k nalezení nového zaměstnání využívají služeb jiných dalších institucí, než úřadů práce, jsou označovány jako neregistrované nezaměstnané osoby. (Jílek, 2007, s. 116 – 120)

Dle konceptu ILO se za ekonomicky neaktivní osoby považují ty, které nejsou ekonomicky aktivní dle výše uvedených podmínek. Dále se pak dělí na ekonomicky neaktivní ze subjektivní a objektivní příčiny. Za subjektivní příčinu se považuje např. pobírání renty (takové osoby se označují jako rentiéři), péče o děti či jiné blízké osoby a podobně. Za objektivní příčinu se považuje předškolní věk, studium, starobní a invalidní důchod nebo například nemoc. (Jílek, 2007, s. 121)

Ke sledování výše popsaných jevů se užívají zavedené ukazatele. Mezi ty patří míra ekonomické aktivity obyvatelstva, míra zaměstnanosti a míra nezaměstnanosti. Míra ekonomické aktivity se počítá jako podíl ekonomicky aktivních osob a počtu obyvatel (standardně se uvádí v procentech). Pro lepší vypovídající schopnost dat lze konstruovat i tzv. specifické míry ekonomické aktivity dle věku a pohlaví. (Soukup a kol., 2010, s. 35) Míra zaměstnanosti (také se uvádí v procentech) se počítá jako podíl zaměstnaných a ekonomicky aktivních osob. (Jílek, 2007, s. 122 – 123) Nejhojněji užívaným ukazatelem je míra nezaměstnanosti (v procentech), která je podílem nezaměstnaných na ekonomicky aktivních osobách. I u posledních dvou jmenovaných ukazatelů je možné počítat jejich specifické varianty dle věku, pohlaví, vzdělání a podobně. Obecná míra nezaměstnanosti vychází z výsledků Výběrového šetření pracovních sil (dále také jen „VŠPS“, detailněji vizte dále). Vývoj míry nezaměstnanosti poskytuje široké spektrum informací o charakteru hospodářského vývoje. (Jílek, 2007, s. 123 – 124)

Dále jsou sledovány specifické ukazatele. Těmi jsou zejména míra registrované nezaměstnanosti a míra dlouhodobé nezaměstnanosti. Jejich vymezení je uvedeno v následujícím oddíle.

2.1.3 NEZAMĚŠTNANOST

Dle výše uvedených východisek lze nezaměstnanost dělit na cyklickou, frikční a strukturální. Cyklická nezaměstnanost znamená, že v ekonomice dochází k poklesu a ukazuje se, že nezaměstnanost postihuje takřka všechna odvětví. Dočasná nezaměstnanost způsobená odchodem z původního zaměstnání a hledáním zaměstnání nového se nazývá frikční nezaměstnanost. Nezaměstnanost strukturální je taková, která se projeví v jednom konkrétním odvětví a je způsobena např. jeho oslabením z důvodu různých vlivů. (Holman, 2002, s. 287 – 292)

Jak bylo uvedeno dříve, je třeba také sledovat vývoj počtu registrovaných uchazečů o zaměstnání.¹ K tomu slouží míra registrované nezaměstnanosti, která je od roku 2004 vyjadřována jako podíl dosažitelných uchazečů na pracovní síle.² Od roku 2013 MPSV zavádí nový ukazatel registrované nezaměstnanosti, který se nazývá podíl nezaměstnaných osob a počítá se jako podíl dosažitelných uchazečů³ o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. (MPSV, 2012, online)

Dalším aspektem, který je u nezaměstnanosti třeba sledovat, je její doba trvání. Zvýšenou pozornost je nutné věnovat dlouhodobé nezaměstnanosti, která je vymezena jako nezaměstnanost delší než jeden rok. Dlouhodobě nezaměstnané nemusí být pouze osoby, které z nějakých příčin nechtějí pracovat, ale také osoby, které nemohou dlouhodobě nalézt odpovídající uplatnění. Z ekonomického pohledu představuje dlouhodobá nezaměstnanost vysoké nároky na státní rozpočet, ze sociálního pohledu může generovat významné sociální důsledky na osobu nezaměstnaného a jeho okolí (vizte dále v oddíle věnovaném dlouhodobé nezaměstnanosti jako sociálně

---

¹ Tento údaj sleduje a publikuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (dále také jen „MPSV“)

² Do roku 2004 byla míra registrované nezaměstnanosti konstruována jako podíl registrovaných neumístěných nezaměstnaných a celkového počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním spolu s celkovým počtem nezaměstnaných. (Jílek, 2007, s. 124, 141 – 142)

³ Dosažitelnými uchazeči nejsou: uchazeči, kteří se účastní rekvalifikačních kurzů, pobírají peněžitou pomoc v mateřství, osoby v pracovní neschopnosti, dále osoby na základní, náhradní nebo civilní službě, dále pak ani osoby ve vazbě nebo ve výkonu trestu. (MPSV, 2012, online)

patologickému jevu). (Jílek, 2007, s. 125; Holman, 2002, s. 300 – 302). Dlouhodobá nezaměstnanost a její vývoj se sledují prostřednictvím specifického ukazatele – míry dlouhodobé nezaměstnanosti, který publikuje Český statistický úřad (dále také jen „ČSÚ“) na základě výsledků VŠPS. Jedná se o podíl dlouhodobě nezaměstnaných na součtu počtu zaměstnaných osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním a počtu nezaměstnaných celkem. (ČSÚ, 2016, online)

2.1.4 ŠETŘENÍ O PRACOVNÍ SÍLE OBYVATELSTVA

Jak již vyplynulo z popisu nejdůležitějších ukazatelů popisujících stav pracovní síly v ekonomice, jejím sledováním a sběrem dat se zabývá hned několik institucí. Za důležitý zdroj lze považovat mimo jiné i Sčítání lidu, domů a bytů, jehož nepopiratelná výhoda je jeho vyčerpávající forma (je šetřeno veškeré obyvatelstvo republiky). Nicméně toto úplné šetření probíhá jednou za deset let, zatímco ekonomika se velmi dynamicky vyvíjí. Z tohoto důvodu je třeba mít aktuální informace z jiných šetření. Přimo na pracovní sílu se pak zaměřuje Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). Pro tuto bakalářskou práci jsou neopomenutelná také data z evidencí úřadů práce v působnosti MPSV.⁴ (Jílek, 2007, 125 – 134)

Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) organizuje od roku 1992 Český statistický úřad (dále také jen „ČSÚ“). Ve výběru je vždy cca 26 000 bytových jednotek a šetřeny jsou osoby obvykle bydlící v hospodařících domácnostech vybraných bytů, každá vybraná bytová jednotka zůstává v šetření pět po sobě jdoucích čtvrtletí. Výsledky šetření jsou publikovány na internetových stránkách ČSÚ⁵. (ČSÚ, 2015, online; Jílek, 2007, s. 125 – 126)

Úřady práce shromažďují data o tzv. evidovaných uchazečích o zaměstnání. Dále lze z evidencí úřadů práce a MPSV získat informace o volných pracovních místech, vytvořených společensky účelných místech v rámci tzv. veřejně prospěšných prací, o rekvalifikaci a uplatnění pracovníků po rekvalifikaci atd. Tyto údaje jsou publikovány měsíčně. (Jílek, 2007, s. 127 – 128)

---

⁴ Dalšími zdroji informací pak mohou být také statistické podnikové výkaznictví o zaměstnanosti, Výběrové šetření úplných nákladů práce nebo Šetření o mzdách zaměstnanců.

⁵ Internetové stránky ČSÚ jsou www.czso.cz.

2.1.5 STÁTNÍ POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI

Jak jsem již uvedl dříve, situace na trhu práce, potažmo nezaměstnanost výrazně ovlivňuje ekonomickou situaci státu. Proto je politika v oblasti zaměstnanosti legislativně upravena. Základní právní normou, která stanovuje postup k dosažení politiky státu v oblasti zaměstnanosti je zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, který nabyl účinnosti dne 1. 10. 2004. Státní politika zaměstnanosti usiluje o dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách, o produktivní využití zdrojů pracovních sil a o zabezpečení práva občanů na zaměstnání. Státní správa v oblasti státní politiky zaměstnanosti je v České republice vykonávána ze strany MPSV a Úřad práce ČR. (MPSV, 2012, online)

Základními právními předpisy, kterými se státní politika zaměstnanosti řídí, jsou:

- a) zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti,
- b) zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a změně souvisejících zákonů,
- c) vyhláška MPSV č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti,
- d) vyhláška MPSV č. 519/2004 Sb., o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání a o rekvalifikaci zaměstnanců,
- e) nařízení vlády č. 515/2004 Sb., o hmotné podpoře a vytváření pracovních míst a hmotné podpoře rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci investičních pobídek.

Státní politika zaměstnanosti zahrnuje následující nástroje, neboli opatření tzv. aktivní politiky zaměstnanosti:

- a) rekvalifikace,
- b) investiční pobídky,
- c) veřejně prospěšné práce,
- d) společensky účelná pracovní místa,
- e) příspěvek na zapracování,
- f) příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

V této bakalářské práci je pozornost věnována vzdělávání nezaměstnaných, tedy především rekvalifikaci (vizte dále).

2.2 VZDĚLÁVÁNÍ

2.2.1 TYPOLOGIE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání lze obecně rozdělit na dva základní typy – formální a neformální. Jako formální vzdělávání se označuje vzdělávání v tzv. formálních vzdělávacích institucích, tedy ve školách a univerzitách. Toto vzdělání je legislativně upraveno a obsahuje vzájemně navazující stupně vzdělávání (základní, střední, terciární), kdy dosažení jednotlivého stupně je stvrzeno příslušným osvědčením (např. vysvědčením, výučním listem, maturitním vysvědčením, diplomem apod.). Takové vzdělání je uznáváno ze strany relevantních národních autorit. To, jak se dospělé osoby do formálního vzdělávání zapojí, je ovlivněno množstvím vzájemně propojených faktorů (např. institucionální a legislativní prostředí, nabídka vzdělávacích příležitostí, možnost sladit profesní, studijní a osobní život). Jako neformální typ vzdělávání je pak označováno další vzdělávání v dospělosti. Jedná se o organizované získávání dovedností a vědomostí za účasti lektora, učitele nebo jiné vzdělávací autority. Toto vzdělání může, ale také nemusí být zakončeno osvědčením. Jedná se o pružnější formu vzdělávání, a to co do obsahu, tak délky trvání. Spadají sem např. zájmové, ale i profesně orientované kurzy pořádané ve volném čase, školení či přednášky, dále vzdělávání zaměstnanců za podpory zaměstnavatele, stejně tak sem spadá rekvalifikace. (ČSÚ, 2014)

2.2.2 VZDĚLÁVÁNÍ NEZAMĚSTNANÝCH - REKVALIFIKACE

Vzdělávání nezaměstnaných může být jak formálního, tak neformálního typu. V následujícím textu je však brán v potaz zejména neformální typ vzdělávání a v případě nezaměstnaných především rekvalifikace.

Jak uvádí MPSV, rekvalifikace umožňuje fyzickým osobám získat kvalifikaci pro nové zaměstnání popřípadě k udržení zaměstnání stávajícího. Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání

kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání (§ 108 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů).

Pro zařazení fyzické osoby do rekvalifikačního kurzu jsou stanoveny následující podmínky:

- a) být v evidenci Úřadu práce jako uchazeč nebo zájemce o zaměstnání,
- b) mít odpovídající vstupní kvalifikační předpoklady pro daný rekvalifikační kurz a pro výkon profese, na kterou se fyzická osoba rekvalifikuje (např. příslušný stupeň vzdělání, některé znalosti a dovednosti – záleží na typu rekvalifikace),
- c) být zdravotně způsobilý pro absolvování rekvalifikačního kurzu a pro výkon nové profese,
- d) potřeba rekvalifikace – dosavadní kvalifikace uchazeče nebo zájemce o zaměstnání neumožňuje získání vhodného pracovního místa,
- e) účelnost rekvalifikace – po ukončení rekvalifikace je reálná šance na získání zaměstnání.

Úřad práce hradí náklady rekvalifikace (kurzovné) za uchazeče nebo zájemce o zaměstnání, pokud je na rekvalifikaci doporučí a uzavře s nimi, ještě před zahájením rekvalifikačního kurzu, písemnou dohodu o rekvalifikaci. Uchazeči o zaměstnání může dále poskytnout příspěvek na úhradu prokázaných nutných nákladů spojených s rekvalifikací (např. jízdní výdaje na cestu hromadnými dopravními prostředky, pojištění pro případ škody způsobené uchazečem o zaměstnání rekvalifikačnímu zařízení).

V dohodě o rekvalifikaci je stanovena povinnost, uhradit plně náklady rekvalifikace, pokud uchazeč nebo zájemce o rekvalifikaci bez vážných důvodů nedokončí rekvalifikaci nebo odmítne nastoupit do vhodného zaměstnání odpovídajícího nově získané kvalifikaci. Na úhradu nákladů rekvalifikace a nákladů spojených s rekvalifikací neexistuje právní nárok.

Podle ustanovení § 109 zákona o zaměstnanosti si může uchazeč nebo zájemce o zaměstnání zabezpečit rekvalifikaci sám. Za tímto účelem si volí:

- a) druh pracovní činnosti, na kterou se chce rekvalifikovat,
- b) rekvalifikační zařízení, které má rekvalifikaci provést. (MPSV, 2016, online)

2.2.3 VZDĚLÁVÁNÍ VE VAZEBNÍCH VĚZNICÍCH

V kontextu vzdělávání jako možného nástroje prevence kriminality považují za předmětné zabývat se také vzdělávacími možnostmi v českých vazebních věznicích.

Zkoumáním, vzděláváním a potažmo výchovou osob ve vězeňských podmínkách se zabývá tzv. penitenciární pedagogika. Jejím předmětem je výchovná funkce výkonu trestu odnětí svobody a zákonitosti penitenciárního působení na celé spektrum kategorií uvězněných osob. Cílem penitenciární pedagogiky je dosažení obecných, specifických a individuálních cílů. Jako obecný cíl lze pak formulovat všestranné rozvíjení člověka s důrazem na vzdělávací a výchovné cíle pedagogiky. Za specifické cíle penitenciární pedagogiky lze označit odstranění nežádoucích forem chování, přizpůsobování jednotlivců sociálním normám a cílům, odstranění nežádoucích návyků, například závislostí. (Jůzl a Olejníček, 2004, s. 24 – 25)

V případě vzdělávání ve vazebních věznicích je však zcela nutné mít na zřeteli, že, jak uvádí Vágnerová (2004, s. 813), objekt vzdělávání a výchovy vykazuje určité typické znaky chování, jako je např. bezohlednost, agresivita, impulzivita v reakcích a neexistence standardních sociálních zábran.

Dle § 36 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., se v České republice vzdělávací možnosti ve vězení dělí na tyto tři varianty:

- a) vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm,
- b) vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu,
- c) vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

2.3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY, KRIMINALITA A JEJÍ PREVENCE

2.3.1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Jednoduše řečeno sociální patologie se zabývá nežádoucími a společnost přímo ohrožujícími jevy. Za autora termínu sociální patologie je považován filosof a sociolog Herbert Spencer, který se ve své práci zaměřoval na podobnosti mezi biologickým a společenským organismem, a to i v rámci zdravotních poruch. (Fischer a Škoda, 2009, s. 13 – 14)

Sociálně patologické jevy jsou např. ve Velkém sociologickém slovníku vymezeny takto: „negativně sankcionované formy deviantního chování. ... Na přelomu 20. st. byly mezi soc. patologické fenomény řazeny především kriminalita, sebevraždnost, alkoholismus, homosexualita a jiné sexuální odchylky, prostituce, rozvodovost, příp. i nezaměstnanost, válka.“ (Maříková, Petrusek a Vodáková, 1996, s. 758)

Zlámal (2000, s. 24, 34) mezi sociálně patologické jevy řadí dále také nelegální formu migrace a nezaměstnanost. V kontextu nezaměstnanosti pojednává zejména o její dlouhodobé formě, kde se zabývá i jejími příčinami a sociálními důsledky. Konstatuje, že konsekvencí této podoby nezaměstnanosti může být pokles životní úrovně a v důsledku toho i páchání trestné činnosti, užívání alkoholu a drog a v neposlední řadě zdravotní důsledky ve formě např. psychických onemocnění či sociální důsledky jako zhoršení mezilidských vztahů.

Tato bakalářská práce se v souladu s hlavním cílem zaměřuje pouze na vybrané sociálně patologické jevy, a to na dlouhodobou nezaměstnanost, bezdomovectví a kriminalitu.

2.3.2 DLOUHODOBÁ NEZAMĚSTNANOST V KONTEXTU SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Jak již bylo uvedeno dříve, za dlouhodobou nezaměstnanost je považována nezaměstnanost, která svou délkou přesáhne trvání 12 měsíců. Obecně platí, že čím déle nezaměstnanost trvá, tím o závažnější problém se tato skutečnost pro jednotlivce

i pro společnost stává. S dlouhodobou nezaměstnaností se dále mohou pojit další projevy sociopatologického chování. V tomto ohledu se jedná především o páčání trestné činnosti, úpadek hodnot, zvýšená konzumace alkoholu a drog či sebevražedné sklony nezaměstnané osoby. (Pavelka a kol., 2011, s. 5 – 71)

Z ekonomického hlediska lze konstatovat, že dlouhodobá nezaměstnanost se stává příčinou snížení životní úrovně jednotlivce (potažmo i jeho rodiny, zejména pak jedná-li se o tzv. živitele rodiny). Ze sociálního a psychologického hlediska může docházet ke změně vnímání trávení času, nárůstu napětí v rodině či blízkém okolí, vyčlenění jednotlivce z tohoto prostředí, depresím, beznadějí, ztrátou motivace či vzhledem k době trvání nezaměstnanosti i snížení praktické kvalifikace. Na to, zda se tyto projevy u jednotlivce objeví či nikoliv, má samozřejmě vliv vnitřní i vnější dispozice konkrétní nezaměstnané osoby.

Nejčastěji se mezi dlouhodobě nezaměstnanými objevují občané s nízkou kvalifikací, se sociálními a osobními handicap, zdravotně postižení občané, občané předdůchodového věku, ale i mladiství – nezřídka kdy i čerství absolventi vysokých škol, imigranti a příslušníci etnických skupin nebo občané, kteří byli dlouhodobě zaměstnáni u jednoho zaměstnavatele, a změna zaměstnání je tak pro ně o to složitější.

Ekonomické důsledky nezaměstnanosti je však nutné vnímat v širším měřítku. Jeden pohled je ze strany osoby nezaměstnaného, a to v podobě zmíněné snížené životní úrovně z důvodu nedostatku finančních prostředků. Druhý pohled je ze strany státu, kdy v důsledku existence dlouhodobé nezaměstnanosti trh přichází o aktivní pracovní sílu a její produkci. Neopomenutelný je také fakt, že nezaměstnanost pro stát znamená nemalé finanční náklady v podobě podpory v nezaměstnanosti, sociálních dávek, předčasných odchodů do důchodu, náklady spojené se zajištěním administrativy a v neposlední řadě i náklady spojené s podporou návratu na pracovní trh v podobě například rekvalifikací. Je však důležité si uvědomit, že kromě jiného může právě nedostatek finančních prostředků vést i k neschopnosti udržení si stálého bydlení (konkrétně např. k neschopnosti splácet hypotéku či úvěr).

Jako hlavní sociální důsledky dlouhodobé nezaměstnanosti je pak možno spatřovat sociální vyloučení, které ovlivňuje jednotlivce, jeho okolí i společnost. Nezaměstnaní

se tak mohou dostat i do úplné sociální izolace. To následně může vést i k negativním sociálním důsledkům a sociopatologickým projevům. (Vágnerová, 2004)

Řešením je možno spatřovat v umožnění návratu nezaměstnaných zpět do zaměstnání a aktivního pracovního života. Rekvalifikace (vizte oddíl 2.2.2 této bakalářské práce).

2.3.3 BEZDOMOVECTVÍ

Bezdomovectví lze obecně charakterizovat jako závažný sociální jev, který má vliv nejen na jednotlivce, který je tímto jevem přímo zasažen, ale i na okolní společnost, která se s tímto jevem v běžném životě setkává. Problematikou bezdomovectví se zabývá mnoho organizací, a to za účelem nejen pomoci osobám tímto jevem postiženým, ale i prevence před tím, aby tento jev vůbec nastal. V následujících oddílech je proveden rozbor dostupných legislativních a odborných zdrojů, které se k bezdomovectví přímo vztahují.

2.3.3.1 Definice bezdomovectví

Jak uvádí manželé Hradečtí (1996, s. 27) vymezit bezdomovectví stručnou definicí, která by pokryla všechny formy, které bezdomovectví může být, je více než komplikované. Proto ve své publikaci vymezují tři základní okolnosti, které se bezdomovců mohou týkat:

- a) absence střechy nad hlavou (spaní na ulici či jiných veřejných místech),
- b) absence domova (život v instituci nebo v dlouhodobém či krátkodobém podnájmu nebo ubytovnách různého typu),
- c) bydlení nejisté (squat, bydlení bez smlouvy).

Zmíněné absence se váží k bydlení jako takovému, které však má dopady i na další stránky lidské osobnosti, a to až už psychické či například zdravotní. Obecně lze shrnout, že bezdomovectví je považováno za sociálně patologický jev, jelikož se jedná o negativní odchylku od společenského standardu.

2.3.3.2 Legislativa vztahující se k bezdomovectví

Jako základní legislativní dokument považují za vhodné připomenout zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. V článku 3, odstavci 1 tohoto zákona je uvedeno: „Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“ V článku 2, odstavci 3 je vymezeno: „Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.“ Článek 30 v odstavci 1 uvádí: „Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.“ Dále článek 30, odstavec 2 říká: „Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“ A v článku 31 je uvedeno: „Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.“

Za další normy, které se přímo či nepřímo dotýkají bezdomovectví lze označit:

- zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů,
- vyhláška MPSV č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

2.3.3.3 Organizace zabývající se problematikou bezdomovectví

Do organizací, které se přímo či nepřímo zabývají problematikou bezdomovectví, patří jednak orgány státní správy samosprávy, jednak neziskové organizace, ale například i církve.

Z orgánů státní správy a samosprávy sem náleží Vláda České republiky a ministerstva. Z ministerstev pak zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo zdravotnictví ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR a Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Dále pak sem spadají i obecní úřady.

Z neziskových organizací, které poskytují především služby, jako jsou ubytování (např. noclehárny, azylové bydlení), nízkoprahová denní centra (s možností provedení osobní hygieny, ošacení, stravování a zdravotní péče), poradenství a terénní sociální péči, je vhodné zmínit především Armádu spásy, Naději, Českou katolickou charitu, Nový prostor, Emauzy ČR, občanské sdružení Společnou cestou, Diakonii a Člověka v tísní. (Štěchová a kol., 2008, s. 14)

Z mezinárodních organizací má na poli této problematiky nejvýraznější postavení Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci (FEANTSA).⁶ Tato organizace mimo jiné definovala znaky bezdomovectví tak, že bezdomovcem je osoba, která vykazuje absenci alespoň jednoho ze tří znaků domova: přiměřený fyzický prostor k bydlení, možnost a schopnost udržovat si sociální vztahy a právní jistotu bydlení. (Meert, 2005, s. 14 – 16)

2.3.3.4 Formy bezdomovectví

Manželé Hradečtí (1996, s. 27 – 31) vymezují tři základní formy bezdomovectví, a to bezdomovectví zjevné, skryté a potenciální. Uvádějí, že do bezdomovecké populace patří zejména osoby žijící na ulicích, nádražích, dále ti, kteří využívají ubytování v zimních noclehárnách, azylových domech, či v noclehárnách, které poskytují města nebo charitativní organizace. Jako tzv. skryté bezdomovce označují osoby bez přístřeší, které se z blíže neznámého důvodu nevyužívají veřejných nebo charitativních služeb, kde by jim byl poskytnut nocleh. Tyto osoby je velmi náročné pokrýt i jakoukoliv formou zjišťování (jako je např. sčítání osob bez domova, vizte dále). Jedním z důvodů může být to, že výše uvedená zařízení mají stanoveny poměrně striktní podmínky pro jejich využití, jako např. že klient nesmí být pod vlivem alkoholu či jiných návykových nebo psychotropních látek. Do poslední vymezené skupiny potenciálních bezdomovců se zahrnují osoby, které jsou úřadům v tomto ohledu buď neznámé, nebo pouze částečně známé. Jsou to ty osoby, které například žijí

---

⁶ FEANTSA (Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci, Fédération Européenne d'Asosociations Nationales Travaillant avec les Sans Abri) byla založena v roce 1989, má sídlo v Bruselu a její činnost podporuje Evropská komise. Zaměřuje se na prevenci a likvidaci jevu bezdomovectví, realizuje šetření a zpracovává odborné teoretické studie zabývající se příčinami bezdomovectví a jeho dopady na sociální klima. (Edgar, 2000)

v těžkých podmínkách, mají potíže osobního charakteru, obtížně si udržují byt a žijí v obavě a s rizikem, že své obydlí ztratí.

Rozbor struktury komunity bezdomovců z pohledu různých znaků (např. demografických, vzdělanostních, z pohledu ekonomické aktivity či rodinného stavu) dle výsledků SLDB, které bylo provedeno v roce 2011, je proveden v praktické části této bakalářské práce.

2.3.3.5 Faktory a příčiny vyvolávající bezdomovectví

Příčiny vedoucí ke ztrátě domova k začlenění osoby do řekněme kategorie bezdomovce jsou předmětem mnoha odborných šetření, výzkumů a následných analýz.

Manželé Hradečtí (1996, s. 33 – 42) rozlišují faktory vyvolávající fenomén bezdomovectví na objektivní a subjektivní. Faktory objektivní jsou determinovány sociální politikou státu, zákonodárstvím spojeným se sociální oblastí a podobně. Faktory subjektivní jsou naopak faktory osobnostní – tedy vyvolané jednotlivci, jejich rodinným zázemím, potažmo sociálními skupinami, ve kterých se jedinec etabluje, osobními schopnostmi dané osoby, jeho rysy – věkem, pohlavím, charakterem, temperamentem a dalšími.

Štěchová a kol. (2008, s. 34) se ve vymezení nejčastějších objektivních příčin odkazují na oficiální vládní materiál – Národní akční plán sociálního začleňování pro roky 2004 – 2006, kde jsou uvedeny tyto okolnosti a jevy:

- strukturální změny ve společnosti, především změny na trhu práce,
- změny ve struktuře rodin,
- nedostatečné zabezpečení podporovaného bydlení pro sociálně slabé a pro občany opouštějící ústavní zařízení a osoby se zdravotním postižením.

Za nejčastější subjektivní (individuální) příčiny jsou pak v tomtéž materiálu označeny:

- nezaměstnanost,
- nízká úroveň vzdělání,
- problémy v oblasti sociálních vztahů (rozvody),

- závislost na návykových látkách,
- zdravotní postižení (mentální i fyzické)

Štěchová a kol. (2008, s. 35) na základě vlastního provedeného výzkumu uvádějí: „Nejčastěji zjišťovanou příčinou bezdomovectví však bývá ztráta zaměstnání. Člověk, který ztratí práci, často bez vlastního zavinění, začne pochybovat o svých schopnostech, ztrácí sebeúctu. Společně s nedostatkem financí a problémy se sehnáním nového místa se situace komplikuje a často vede k negativním změnám jeho osobnosti a následně i v životním stylu. V současnosti je navíc velmi málo pracovních míst, která by byla nabízena společně s ubytováním. S určitou nestabilitou osobnosti v náročné životní situaci, což nezaměstnanost nepochybně je, souvisejí neshody v partnerském životě a následný rozvod nebo rozchod s partnerem, partnerkou.“

Podrobným výzkumem a studiem příčin bezdomovectví a změn ve společnosti se intenzivně zabývá mimo jiné i Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (VÚPSV). Ve výstupech jejich analýz je uvedeno, že příčinami jsou zejména ztráta rodinného zázemí, nebo jeho úplná neexistence, ztráta zaměstnání, případně následná neúspěšná snaha najít nové zaměstnání, zdravotní postižení, psychická porucha nebo nemoc, alkoholismus a závislost na drogách, závislost na hracích automatech a návrat z vězení. (Štěchová a kol., 2008, s. 34)

V kontextu ztráty zaměstnání jako hlavní příčiny bezdomovectví manželé Hradečtí (1996, s. 37 - 38) upozorňují na fakt, že ztratí-li taková osoba reálné trvalé bydliště je hledání nového zaměstnání standardním způsobem – prostřednictvím příslušných úřadů práce v podstatě nereálné, jelikož jako uchazeč o zaměstnání se může registrovat osoba dle svého trvalého bydliště. Dále manželé Hradečtí (1996, s. 38) uvádějí: „Bezdomovec, který by i splňoval všechny ostatní podmínky k registraci jako uchazeč o zaměstnání, ale nezdržuje se v místě trvalého bydliště, ztratí všechny možnosti, které by mu mohl nabídnout úřad práce. Nejenže nezíská právo na podporu v nezaměstnanosti, ale nemůže vykonávat veřejně prospěšné práce, ani být přijat na společensky účelné pracovní místo, nemůže se zúčastnit rekvalifikačních kursů a absolventské praxe podporované úřadem práce, ale při změně pracovní schopnosti se ani nemůže zaměstnat na dotovaném chráněném pracovišti.“

V návaznosti na výše uvedené lze také upozornit, že jedním ze základních problémů je, že bezdomovci u sebe velmi často nemají osobní doklady prokazující totožnost (např. ztratí-li je, nebo jim jsou odcizeny, nejsou schopni si je zajistit znovu).

2.3.3.6 Životní priority bezdomovců

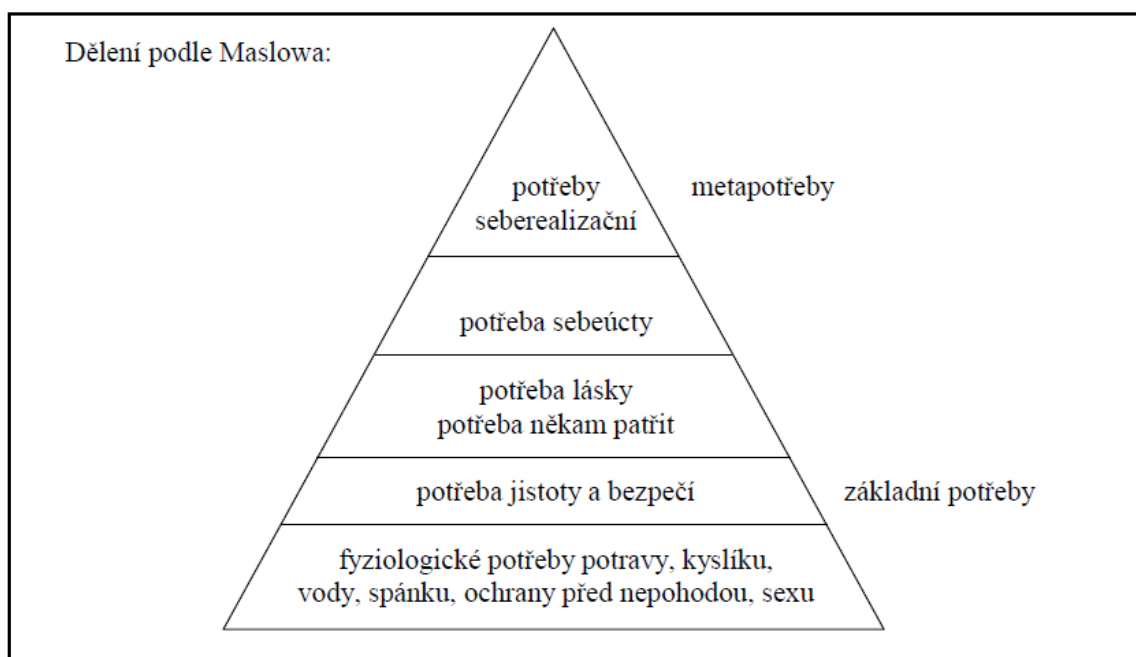
Život bez domova je zcela specifický, a to zejména co do priorit jednotlivce. Jak již bylo uvedeno dříve, důležité jsou osobnostní rysy konkrétní osoby. Na obecné životní priority však lze vhodně aplikovat tzv. Maslowovu pyramidu potřeb. Podle Maslowa⁷ se potřeby dělí na základní a tzv. metapotřeby. Základní potřeby jsou tvořeny fyziologickými (potrava, spánek, sex) a psychologickými (pocit bezpečí, jistoty, lásky, sounáležitosti, sebeúcta) potřebami. Vyšší potřeby (tj. metapotřeby) jsou výsledkem učení, proto mohou vykazovat různou úroveň či mohou zcela chybět.

Bezdomovci tedy prioritně potřebují uspokojit své základní lidské potřeby, nabýt pocit jistoty a až následně by se v jejich prioritách začala objevovat potřeba učení a vzdělávání. Proto je třeba si uvědomit, že vzdělávání jako takové přichází u bezdomovců do úvahy zejména jako cesta ke znovunalezení zaměstnání. Jak již bylo uvedeno výše, rekvalifikačních programů organizovaných ze strany státní správy by se však mohli účastnit pouze v případě, budou-li registrováni jako uchazeči o zaměstnání. V případě osob bez domova, které se registrovat na úřadu práce nemohou (nebo nechtějí), tak praktická gesce za jejich další vzdělávání přechází na neziskové organizace, které se problematikou bezdomovectví zabývají. To však není jejich prioritní náplň činnosti.

---

⁷ Abraham Harold Maslow (1908 – 1970) – americký psycholog, autor teorie hierarchie lidských potřeb.

Obrázek 2 Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: Hradečtí (1996, s. 30)

2.3.3.7 Bezdomovectví a kriminalita

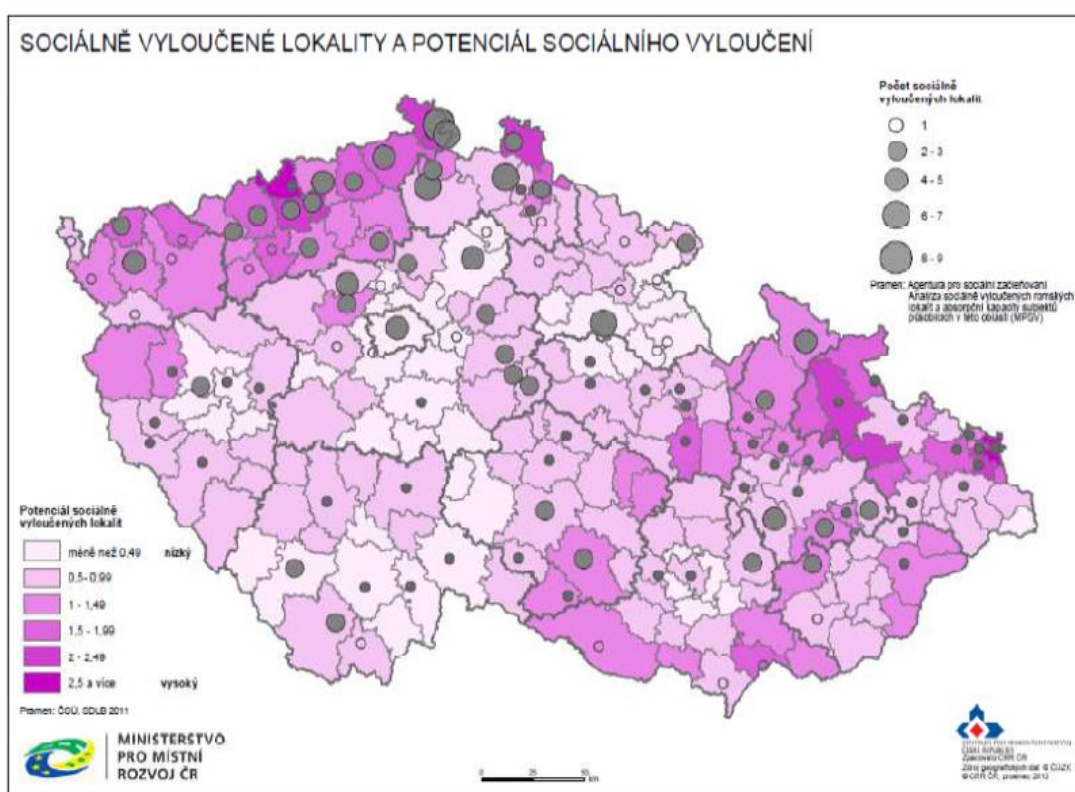
Uspokojení základních potřeb, které byly popsány v předcházejícím oddíle, je nejdůležitější náplní života osob bez domova. K tomuto mohou jednak užívat služeb poskytovaných uvedenými institucemi, ale v případě, že tak nečiní, musí k uspokojení těchto potřeb docházet jinak. To je základní důvod, proč dochází ke kriminálním činům u této skupiny obyvatel. Mnohé z osob bez domova mají navíc dřívější kriminální zkušenost (mimo jiné i propuštění z výkonu trestu je jednou z příčin bezdomovectví), nicméně povětšinou se dopouštějí marginální příležitostné kriminality, nebo tak jednají z osobní nouze. Obecně však lze konstatovat, že nejsou schopni řídit či se účastnit závažnějších kriminálních akcí nebo se snad podílet na organizovaném zločinu. (Hradečtí, 1996, s. 47) Za připomenutí stojí, že ne všichni bezdomovci páchají trestnou činností a nelze na ně univerzálně pohlížet jako na tzv. „kriminální živly“.

Bezdomovci se velmi často také stávají oběťmi trestných činů, přičemž nejvíce útoků je zaznamenáváno právě na osoby, které přespávají na veřejných místech a nejsou tak nijak chráněni. (Štěchová a kol., 2008, s. 51) To je mimo jiné jedním z důvodů, proč se bezdomovci sdružují do komunit.

2.3.3.8 Sociálně vyloučené lokality

Následující mapa České republiky (ze Strategie regionálního rozvoje ČR) ukazuje rizikové regiony, které vykazují sociální vyloučení. Sociální znevýhodnění se posuzuje na základě kriminality, dlouhodobé nezaměstnanosti, průměrného počtu vyplacených dávek hmotné nouze, dále je přihlíženo k úrovni bydlení, prostorové segregaci a přítomnosti etnických skupin. Z mapky je jasně patrné, že mezi nejohroženější lokality patří Ústecký a Moravskoslezský kraj.

Obrázek 3 Mapa sociálně vyloučených lokalit

Zdroj: Strategie regionálního rozvoje České republiky pro léta 2014 – 2020

2.3.3.9 Prevence bezdomovectví a kriminality bezdomovců

Hradečtí (1996, s. 54) hovoří již o tzv. primární prevenci, která spočívá už ve funkční rodině a v samotném soužití rodičů s dětmi v lásce, jelikož pevná funkční rodina je silná a má vliv na své děti.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále také jen „IKSP“) ve své závěrečné zprávě ke studii Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie uvádí: „Omezení

bezdомovectví považujeme za preventivní krok a součást systému prevence kriminality. Systém prevence kriminality se zejména v posledních letech daleko intenzivněji věnuje možnostem odstranění příčin kriminality, a to zejména těch, které zvyšují riziko šíření kriminální infekce mezi ohroženými sociálními skupinami populace, mezi něž patří i bezdomovci. Jednou z priorit Republikového výboru pro prevenci kriminality (RVPPK) je i prevence kriminality v rámci sociálně vyloučených a handicapovaných skupin.

Preventivními aktivitami (v oblasti prevence negativních společenských jevů) jsou míněny všechny aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními a soukromoprávními subjekty, které se zaměřují na ovlivňování kriminogenních podmínek a na potenciální i faktické pachatele i oběti trestné činnosti. Kromě zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality je cílem preventivních opatření také zvyšování pocitu bezpečí občanů. Současné preventivní aktivity na centrální i místní úrovni vycházejí ze základní myšlenky, že kriminalitě nelze čelit výhradně represivními prostředky, které vedle etických problémů neúměrně zatěžují státní rozpočet finanční náročností.“ (Štěchová a kol., 2008, s. 99)

Štěchová a kol. (2008, s. 99) rozděluje preventivní činnosti v oblasti bezdomovectví na dva základní způsoby, a to zprvu omezit vlivy vedoucí k bezdomovectví (tj. primární a sekundární prevence) a zadruhé znovu začlenit současné bezdomovce do společnosti (tj. tzv. terciární prevence).

V primární a sekundární prevenci se jedná zejména o vytipování rizikových skupin, mezi které patří mimo jiné i dlouhodobě nezaměstnaní jednotlivci a jejich rodiny (často neúplné). V rámci terciární prevence se pak projevuje zejména činnost institucí, která by měla jednak osobám bez domova poskytnout pomoc ve smyslu uspokojení základních potřeb, ale jednak je i motivovat k tomu, aby svou stávající situaci chtěli změnit a vrátit se zpět ke standardnímu způsobu života. Klíčem k tomuto je znovunalezení zaměstnání tak, aby byli schopni nést náklady s tím spojené. (Štěchová a kol., s. 99 – 100)

2.3.4 KRIMINALITA

Kriminalita je jedna z dalších negativních odchylek od standardních norem chování, což ji řadí mezi sociopatologické jevy. Obecně lze kriminalitu vymezit jako protiprávní jednání, které je z pohledu zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále také jen „trestní zákoník“), trestné. Kriminalita je tedy v podstatě souhrnem trestných činů, vymezených v trestním zákoníku. V tomto pojmu jsou tak obsaženy zjevné, statistikou postižené trestné činy, tak tzv. skryté činy. (Fischer, 2009, s. 156)

Ve druhé zvláštní části trestního zákoníku v platném znění jsou vymezeny jednotlivé kategorie trestných činů do 13 hlav, a to trestné činy (dále také jen „TČ“) proti životu a zdraví, TČ proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, TČ proti rodině a dětem, TČ proti majetku, TČ hospodářské, TČ obecně nebezpečné, TČ proti životnímu prostředí, TČ proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci, TČ proti pořádku ve věcech veřejných, TČ proti branné povinnosti, TČ vojenské a TČ proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy.

Co se týče územního rozložení kriminality a jejích druhů, Mühlpachr (2001, s. 62 – 67) uvádí, že kriminální činnost se standardně koncentruje více do velkých měst, popřípadě do jejich přilehlých oblastí. Z toho vyplývá, že obyvatelstvo, které žije v těchto urbanistických oblastech, je mnohem častěji vystaveno riziku pouliční kriminality či majetkové trestné činnosti. Zároveň s nárůstem kriminality se projevuje nárůst trestné činnosti spojené s alkoholem, užíváním, výrobou a distribucí drog a dalších návykových látek, stejně tak jako se projevuje nárůst výskytu dalších sociopatologických jevů, např. hazardního hráčství.

2.3.5 PREVENCE KRIMINALITY

Jak uvádí Gjuričová (2016, online) kriminální politika má dva subsystémy, a to trestní politiku a politiku preventivní. Kriminální politika je poté podsystémem bezpečnostní politiky. Na rozdíl od trestní politiky, jejímž předmětem je defenzivní strategie kontrole kriminality (především s represivním působením), preventivní politika je směřována do budoucnosti a jako taková užívá nerepresivních prostředků. Jejím

cílem je minimalizací pravděpodobnosti páchaní trestných činů. Subjekty preventivní politiky zahrnují subjekty trestní politiky (např. policie), ale dále i další instituce jako například orgány státní správy a samosprávy, podnikatelské subjekty, církve, zájmová sdružení občanů a v neposlední řadě i občany samotné. Za objekty preventivní politiky jsou považovány tzv. kriminogenní faktory (potenciální nebo skuteční pachatelé trestné činnosti, potenciální nebo skutečné oběti trestných činů, příčiny trestné činnosti a podmínky pro ně, sociální prostředí a podobně).

2.3.5.1 Kriminologie

Prevenčí kriminality se mimo jiné zabývá věda o kriminalitě (zločinnosti) – kriminologie⁸. Jedná se o tzv. multidisciplinární vědu, což znamená, že postihuje společenská i osobnostní hlediska. Aplikačně pak tato věda užívá poznatků dalších věd, jako například pedagogiky, sociologie, psychologie, psychiatrie, trestního práva, kriminalistiky, statistiky. Kriminologie je věda empirická, jelikož se zabývá reálnými kriminalistickými jevy a jejich souvislostmi. (Gjuričová, 2016, online)

2.3.5.2 Definice a dělení prevence kriminality

Jako prevence kriminality se označuje soubor opatření sociální a situační prevence, přičemž tam spadá i sdělování informací o možnostech ochrany před kriminalitou veřejnosti. Současně sem však patří i pomoc obětem kriminálních činů. Prevence kriminality však zároveň působí i jako prevence proti dalším sociopatologickým jevům (např. formy závislostí). Dle zaměření se prevence kriminality dělí na primární, sekundární a terciární. Primární prevence spadá do působnosti rodiny, obcí a škol, sekundární a terciární prevence spadá do gesce ministerstev (MPSV, Ministerstva spravedlnosti ČR, Ministerstva zdravotnictví a dalších).

- a) Primární prevence cílí na kompletní populaci (včetně dětí i dospělých osob).
Co do náplně se jedná o výchovné, vzdělávací, volnočasové a poradenské činnosti.

---

⁸ Slovo „kriminologie“ je odvozeno od latinského crēn (zločin) a řeckého logos (ve smyslu učení). Poprvé tento termín použil francouzský antropolog Topinard v roce 1879. V dnešní době je kriminologie uznávána jako samostatná vědecká a pedagogická disciplína. Existuje mnoho kriminologických výzkumných institucí, kriminologie je přednášena na univerzitách, vznikl nespočet monografií zabývajících se touto problematikou. V České republice je nejvýznamnější organizací Institut pro kriminologii a sociální prevenci (ISKP) při Ministerstvu spravedlnosti ČR.

- b) Sekundární prevence je zaměřena na vymezené rizikové skupiny populace, které jsou blíže specifikovány například dle věku, území, typu ohrožení, potažmo se může zaměřovat na konkrétní kriminálně rizikové prostředí. Prakticky se pak zabývá prevencí sociálně patologických projevů, jako jsou například návykové závislosti, gamblerství, vandalismus, šikana, xenofobie a další.
- c) Terciární prevence je souhrnný název pro tzv. resocializační opatření, která se zabývají osobami, jež už se někdy trestného činu dopustily, nebo které se již v minulosti staly oběťmi trestného činu. (Gjuričová, 2016, online)

Terciární prevence je pro tuto bakalářskou práci naprosto stěžejní, jelikož je v ní zahrnuta mimo jiné i rekvalifikace jako způsob dosažení resocializace výše popsanych osob.

2.3.5.3 Organizace prevence kriminality na území České republiky

Prevence kriminality je na území našeho státu organizováno na třech úrovních, a to na úrovni republikovou a rezortní, krajskou a místní. Jejich hierarchii a vzájemnou provázanost vystihuje obrázek č. 4.

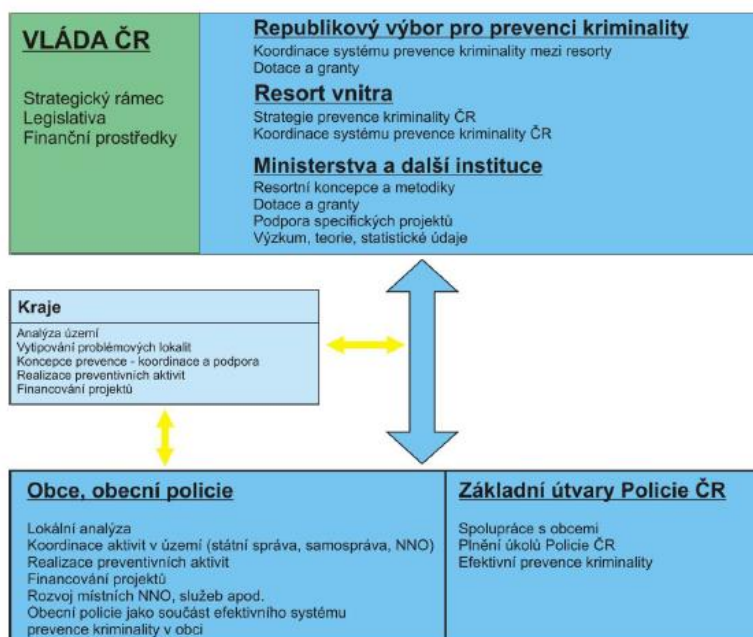
V první úrovni se jedná o republikovou a rezortní prevenci, kdy koordinační roli plní Republikový výbor pro prevenci kriminality (RVPPK). Do tohoto systému spadají rezort Ministerstva vnitra ČR (samotné ministerstvo a Policie ČR), rezort Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (samotné ministerstvo, Probační a mediační služba ČR, Nejvyšší státní zastupitelství, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Vězeňská služba ČR), rezort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, rezort Ministerstva zdravotnictví, rezort Ministerstva pro místní rozvoj, rezort Ministerstva obrany a v neposlední řadě Úřad vlády ČR jako takový (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách). Druhou úroveň představují aktivity krajů coby tzv. vyšších územně správních celků. Třetí úroveň pak obce a jejich programy prevence kriminality na místní úrovni, přičemž za realizaci těchto programů odpovídají obecní zastupitelstva.⁹

---

⁹ Informace čerpány ze Strategie prevence kriminality v České republice.

Obrázek 4 Systém prevence kriminality v ČR

SYSTÉM PREVENCE KRIMINALITY V ČR

Zdroj: Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 - 2020

2.3.5.4 Vybrané instituce zabývající se prevencí kriminality

S ohledem na téma a obsah této bakalářské práce jsou dále blíže specifikovány vybrané instituce, které se zabývají prevencí kriminality, a to Ministerstvo vnitra ČR, Policie ČR, Institut pro kriminologii a sociální prevenci a Vězeňská služba ČR.

Vládní materiál – Strategie prevence kriminality na léta 2012 – 2015¹⁰ (dále také jen „Strategie 2012 – 2015“) vymezila roli Ministerstva vnitra v systému prevence kriminality takto: „Ministerstvo vnitra odpovídá za fungování a rozvoj systému prevence kriminality na republikové, krajské a lokální úrovni a zpracování národní strategie prevence kriminality. Zpracovává základní analýzy a bezpečnostní audity pro oblast prevence kriminality a na základě jejich výsledků navrhuje komplexní řešení bezpečnostních problémů. Vytváří specifické projekty v oblasti prevence kriminality, odpovídá za mediální politiku v oblasti prevence kriminality a plnění závazků v rámci

¹⁰ Tento materiál obsahuje příhodné vymezení role Ministerstva vnitra ČR, která zůstala i pro další období beze změn.

mezinárodní spolupráce. Dále zajišťuje konzultační činnost, vytváří metodiku činnosti manažerů prevence kriminality a zajišťuje jejich vzdělávání,“ (MV ČR, 2015a, online)

Role Policie ČR v preventivních činnostech směrem ke kriminalitě je výstižně vymezena ve Strategii prevence kriminality v České republice na léta 2016 – 2020: „Role Policie ČR je dána zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony. V rámci plnění úkolů v oblasti prevence kriminality se Policie ČR dnes zaměřuje významně na primární prevenci, a dále rovněž na prevenci sociální, situační, sekundární prevenci, prevenci viktimmnosti a systém pomoci obětem trestné činnosti.“ (MV ČR, 2015b, online)

Postavení Institutu pro kriminologii a sociální prevenci charakterizuje Strategie 2012 – 2015 takto: „Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) je teoretickým, analytickým a výzkumným pracovištěm mezioborového zaměření. Zřizovatelem a řídicím orgánem IKSP je Ministerstvo spravedlnosti. Činnost IKSP je zaměřena na vytváření, udržování a aktualizaci poznatkové základny o stavu a vývoji kriminality, sociálně patologických jevů a trestní politiky v ČR, na zpřístupňování aktuálních relevantních empirických i teoretických poznatků ze zahraničí a na rozvoj oboru kriminologie.“ (MV ČR, 2015a, online)

Dále Strategie 2012 – 2015 hovoří o Vězeňské službě České republiky: „Posláním Vězeňské služby ČR je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. K dalším úkolům patří výzkum v oblasti penologie, jehož výsledky aplikuje v praxi. Důležitou součástí činnosti je rovněž vytváření podmínek pro zaměstnávání, vzdělávání a rekvalifikaci vězňů.“ (MV ČR, 2015a, online)

2.3.5.5 Cíle prevence kriminality

Gjuričová (2016, online) uvádí, že cíle prevence kriminality jsou:

- snižování míry a závažnosti trestné činnosti,
- zvyšování pocitu bezpečnosti občanů,
- začlenění prevence kriminality do politik obcí, krajů i státu,
- spolupráce mezi orgány státní správy, samosprávy, Policií ČR, občany a nevládními organizacemi, včetně racionálního využívání personálních i finančních zdrojů,
- obohacování práce Policie ČR o situační přístupy a sociálně preventivní prvky, včetně poradenských a informačních služeb občanům,
- prohlubování povědomí veřejnosti o legálních možnostech ochrany před trestnou činností.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 ANALÝZA EKONOMICKÉ AKTIVITY A NEZAMĚSTNANOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

Cílem této kapitoly je vytvoření širšího rámce pro další rozborů provedené v praktické části bakalářské práce, tj. popsat celkový vývoj ekonomiky a nezaměstnanosti a následně se v dalších kapitolách zabývat konkrétnějším rozbohem vybraných faktorů nezaměstnanosti – vzdělání, věk, aplikovaná rekvalifikace a dále důsledků nezaměstnanosti – např. bezdomovectví.

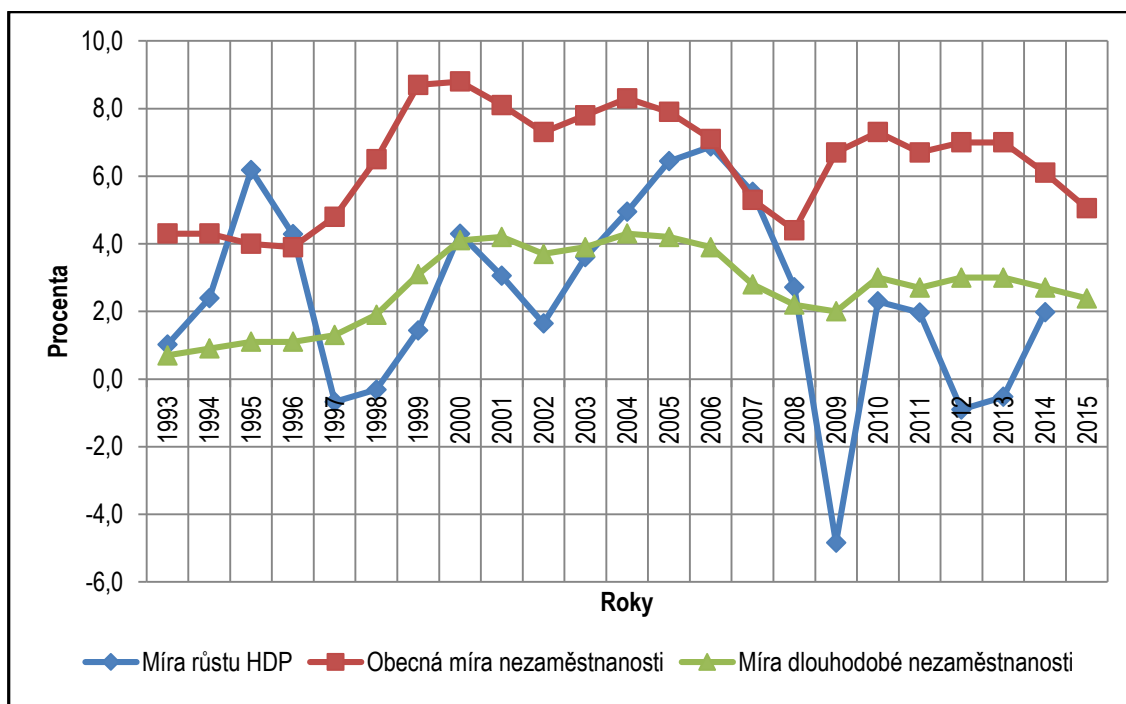
3.1 VÝVOJ EKONOMIKY A NEZAMĚSTNANOSTI

Následující graf č. 1 zachycuje vývoj základních ukazatelů vývoje ekonomiky a nezaměstnanosti, a to míry růstu HDP, obecné míry nezaměstnanosti a míry dlouhodobé nezaměstnanosti. V období let 1993 až 2015 se u obecné míry nezaměstnanosti projevuje několik výkyvů. Ke změnám docházelo i u míry dlouhodobé nezaměstnanosti, nikoliv však k tak významným, jako tomu bylo u míry obecné. Modrá linka znázorňující vývoj HDP ukazuje, že v letech 1994 až 1995 byl zaznamenán růst ekonomiky, obecná míra nezaměstnanosti (která se vyznačuje mírně zpožděnou reakcí na vývoj hospodářských ukazatelů) poklesla v roce 1996 až na hodnotu 3,9 %. Ke změnám míry dlouhodobé nezaměstnanosti v tomto období příliš nedocházelo, tato míra se v roce 1995 a 1996 ustálila na hodnotě 1,1 %. Jak je patrné mezi lety 1995 a 1997 došlo k výraznému poklesu ekonomiky, na což zareagovala i obecná míra nezaměstnanosti, která se v roce 1997 oproti roku 1996 zvýšila o 0,9 procentního bodu (v tomto období vzrostla i míra dlouhodobé nezaměstnanosti, a to o 0,2 procentního bodu). Rok 1997 se vyznačuje poklesem HDP oproti předcházejícímu roku o 0,2 %, nicméně od roku 1999 docházelo k pravidelnému meziročnímu nárůstu. Obecná míra nezaměstnanosti na tento jev opět zareagovala se zpožděním. V tomto období lze sledovat, že naopak rostla, a to až do roku 2000, kdy dosáhla hodnoty 8,8 %, což je také nejvyšší hodnota v celém sledovaném období od roku 1993 do roku 2015. Jak je z grafu patrné, míra dlouhodobé nezaměstnanosti rostla do roku 2001, v němž byla vykázána hodnota 4,2 %. V období let 2001 a 2002 docházelo k poklesu obecné míry

nezaměstnanosti, byl zaznamenán pokles míry dlouhodobé nezaměstnanosti, a to na hodnotu 3,7 %. Ekonomika sice následně v letech 2003 a 2004 vykázala růst, obecná míra nezaměstnanosti však nadále rostla, a to až na 8,3 % v roce 2004. Obdobně reagovala míra dlouhodobé nezaměstnanosti, která v roce 2004 dosáhla hodnoty 4,3 %. Následovný růst ekonomiky v letech 2005 a 2006 byl již doprovázen poklesem obecné míry nezaměstnanosti, a to až na úroveň 7,1 % v roce 2006, stejně tak jako poklesem míry dlouhodobé nezaměstnanosti na úroveň 3,9 % v roce 2006. Lze konstatovat, že v letech 2007 a 2008 HDP vykázal opět kladné změny oproti letům předcházejícím, nicméně takové míry růstu jako v letech 2005 a 2006 již nedosáhl. Centrálním zlomovým rokem celého sledovaného období je rok 2009, kdy se na ekonomice naplno projevila hospodářská krize. HDP v tomto období poklesl oproti předešlému roku o 4,7 %, obecná míra nezaměstnanosti v tomto roce se zvýšila o 2,3 procentního bodu na 6,7 %. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti reagovala se zpožděním. Přestože se HDP v roce 2010 oproti předcházejícímu roku zvýšil o 2,7 %, obecná míra nezaměstnanosti se zvýšila o další 0,6 procentního bodu (dosáhla hodnoty 7,3 %). Rok 2010 se vyznačuje nárůstem míry dlouhodobé nezaměstnanosti o 1 procentní bod na 3,0 %. Pokles obecní i dlouhodobé míry nezaměstnanosti je zaznamenán až v roce 2011 (obecná míra poklesla na 6,7 % a dlouhodobá na 2,7 %). V letech 2012 a 2013 docházelo k poklesu HDP, v roce 2014 již byl zaznamenán nárůst o 2,0 %. Obecná míra nezaměstnanosti v roce 2012 a 2013 vykázala v obou letech konstantní hodnotu 7,0 %, stejně tak vykázala konstantní hodnotu i míra dlouhodobé nezaměstnanosti (3,0 %). V letech 2014 a 2015 došlo k poklesu obou měř nezaměstnanosti – v roce 2015 byla hodnota obecné míry nezaměstnanosti 5,0 % a míry dlouhodobé nezaměstnanosti 2,4 %.

Z výše uvedeného rozboru vývoje ukazatelů lze odvodit, že obecná míra nezaměstnanosti na změny v ekonomice zcela jistě reaguje, nikoliv však podle nějaké obecné zákonitosti. Obecně by se očekávalo, že s růstem ekonomiky se míra nezaměstnanosti sníží. To se ve sledovaném období skutečně několikrát potvrdilo, nicméně platí, že růst ekonomiky jako celku na trh práce dopadá se zpožděním. Trh práce je totiž ovlivňován řadou dalších faktorů, a to jak na nabídkové straně (demografické a sociální faktory), tak na straně poptávkové (požadavky zaměstnavatelů apod.). V neposlední řadě na tento trh působí i případné systémové a celospolečenské změny.

Graf 1 Vývoj míry růstu HDP, míry nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti

Zdroj: data ČSÚ – Hlavní makroekonomické ukazatele, Roční národní účty, vlastní zpracování

3.2 VÝVOJ NEZAMĚŠTNANOSTI DLE EVIDENCE ÚŘADŮ PRÁCE

Graf č. 2 zachycuje vývoj ekonomické aktivity podle evidence úřadů práce. Je však nutné zdůraznit, že registrovanou míru je vzhledem k jejímu různému vymezení ve sledovaném období třeba sledovat ve dvou oddělených obdobích – do roku 2004 a od roku 2004¹¹. V grafu je tato míra porovnávána s obecnou mírou nezaměstnanosti, jejíž vývoj je již detailně popsán v předcházející části této kapitoly. Do grafu je zařazen i nově vymezený ukazatel podíl nezaměstnaných osob (pro něj je k dispozici řada od roku 2005).

Vývoj do roku 2004 ukazuje, že míra registrované nezaměstnanosti mezi roky 1990 a 1991 zaznamenala výrazný nárůst (zřejmě se jedná o důsledek změny politického systému). V letech 1996 až 1999 se opět projevil nárůst této míry, coby důsledek krize

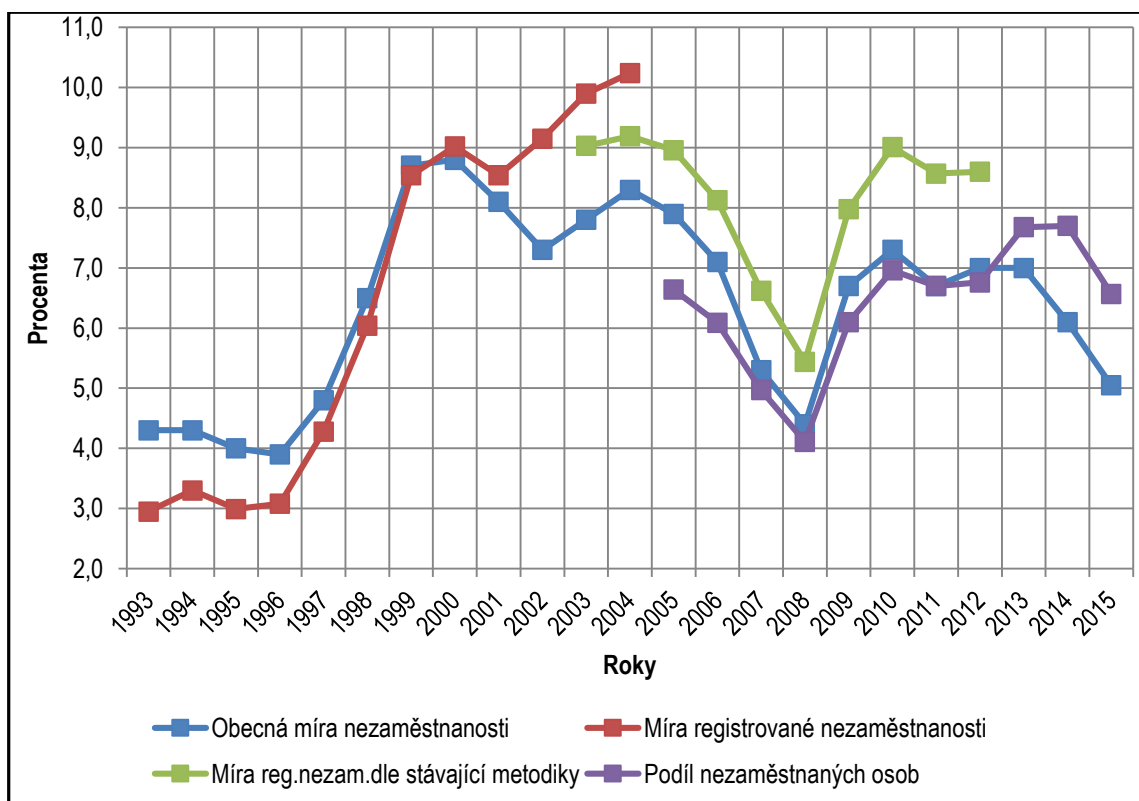
¹¹ Do roku 2004 je registrovaná míra nezaměstnanosti definována jako podíl počtu registrovaných uchazečů o zaměstnání na pracovní síle. Od roku 2004 je zjišťována jako podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání na pracovní síle. Vzájemně jsou tak tyto údaje nesrovnatelné.

let 1997 a 1998. Od roku 2002 se ekonomika oživila, míra registrované nezaměstnanosti však mírně poklesla až v roce 2004.

Na počátku druhého období – v roce 2004 – vykazovala nově vymezená míra registrované nezaměstnanosti hodnotu 9,47 %. Pokračoval ekonomický růst, míra registrované nezaměstnanosti i obecná míra nezaměstnanosti klesaly. V roce 2008 vykazovala míra registrované nezaměstnanosti nejnižší úroveň, a to 5,4 % (obecná míra nezaměstnanosti 4,4 %, podíl nezaměstnaných osob 4,1 %). Příchod ekonomické krize se projevil nárůstem míry registrované nezaměstnanosti (v roce 2009 7,98 %; v roce 2010 9,01 %), podíl nezaměstnaných osob v roce 2009 vykázal hodnotu 6,10 %, v roce 2010 6,96 %. Za poslední roky jsou z hlediska evidence úřadu práce údaje pouze o podílu nezaměstnaných osob. Tento ukazatel zaznamenal v letech 2013 a 2014 nejvyšší hodnoty, přičemž v roce 2014 dosáhl na úroveň 7,7 %. Pokles je patrný až v roce 2015, a to na hodnotu 6,57 %.

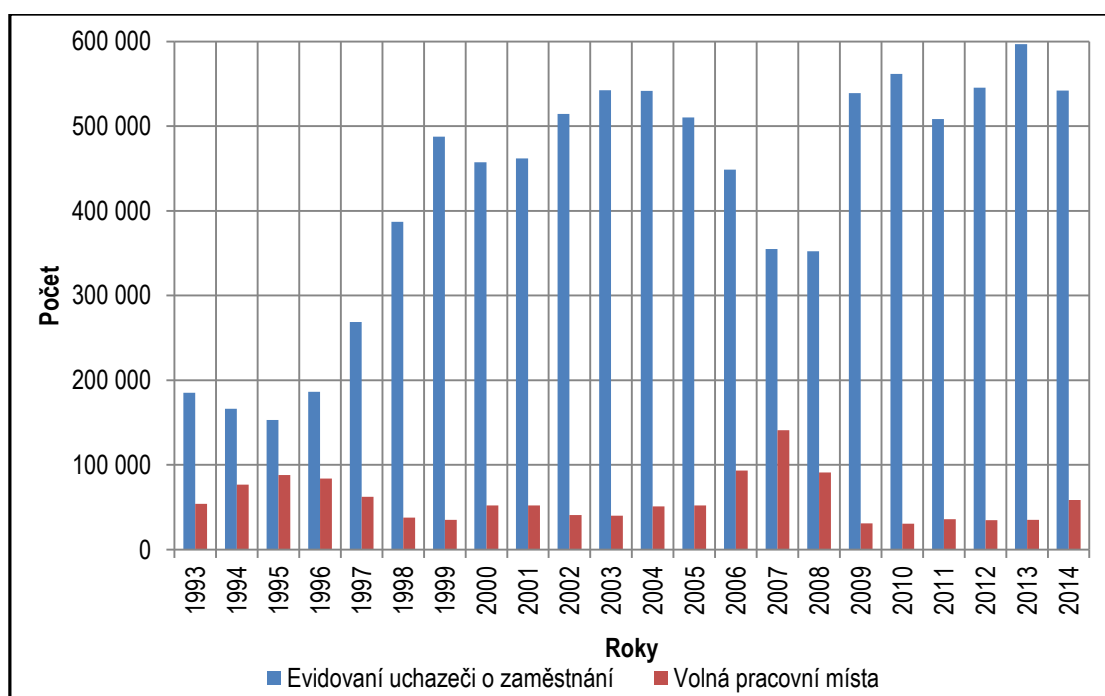
Graf 2 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti, registrované míry nezaměstnanosti podle obou metodik a vývoj podílu nezaměstnaných na základě výsledků VŠPS od roku 1993 do roku 2015

Zdroj: data ČSÚ – Trh práce 1993 – 2014, MPSV, vlastní zpracování

Za určitou formu sledování vývoje nabídky práce a poptávky po ní lze označit srovnání vývoje počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání a počtu volných pracovních míst dle evidence úřadů práce. Z grafu je na první pohled patrné, že počet evidovaných uchazečů o zaměstnání dlouhodobě vysoce převyšuje počet volných pracovních míst. Nejvýraznější nárůst počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání je možno pozorovat od roku 1996 do roku 1999, jedná se zřejmě o důsledek hospodářské recese let 1997-1998. V tomto období došlo ke snížení počtu volných míst. Pokles počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání a nejvyšší nárůst počtu volných míst je vidět v letech 2007 a 2008. Následná ekonomická krize však počty evidovaných uchazečů opět vymrštila, přičemž nejvyšší počet ve sledovaném období byl vykázán v roce 2013, a to 596 833 osob. Počet volných míst se od roku 2009 do roku 2013 drží stabilně na poměrně nízké úrovni (v roce 2013 35 178 volných míst). Tento počet vzrostl až v roce 2014, a to na 58 739. Z uvedeného rozboru plyne, že činnost úřadů práce je velmi důležitá, nicméně volných pracovních míst je výrazný nedostatek a dostat všechny uchazeče zpět do zaměstnání je prostřednictvím úřadů práce takřka nemožné. Je tedy více než účelné zvyšovat kvalifikaci uchazečů tak, aby se jejich šance na návrat do profesního života navýšily.

Graf 3 Vývoj počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání a počtu volných pracovních míst od roku 1993 do roku 2014

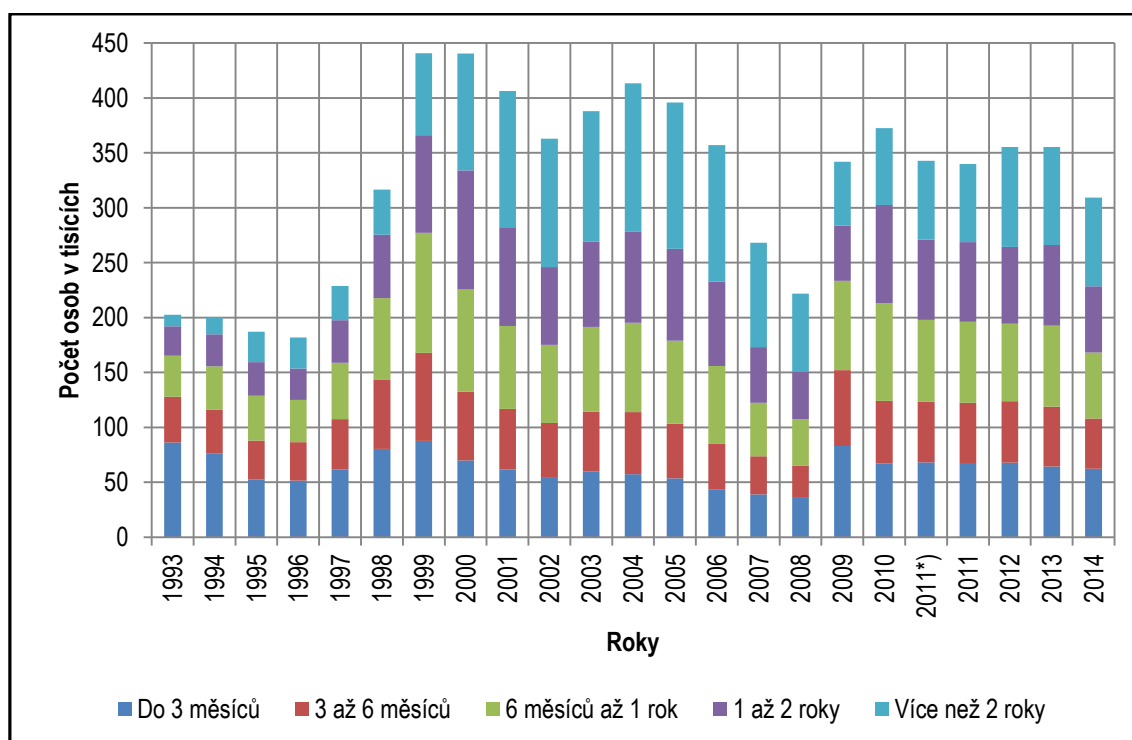

Zdroj: data ČSÚ – Veřejná databáze, MPSV, vlastní zpracování

3.3 DOBA A ZPŮSOB HLEDÁNÍ ZAMĚŠTNÁNÍ

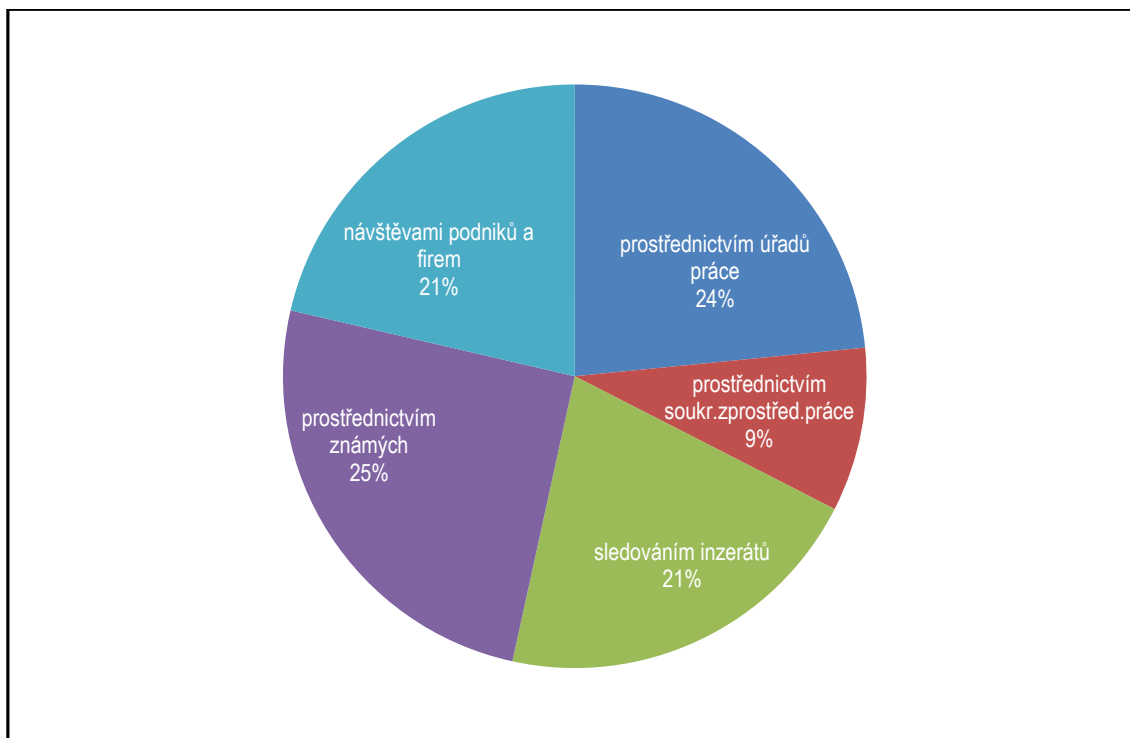
V grafu č. 4 je zachycena doba hledání zaměstnání v období od roku 1993 do roku 2014. Do 3 měsíců se podařilo zaměstnání najít nejvíce osobám v letech 1999 a 2009. Více než dva roky pak zaměstnání hledalo nejvíce osob v letech 2000 až 2006. Zaměříme-li se na analýzu posledního roku sledovaného období, nejvíce osob hledalo práci více než dva roky (80,9 tisíc), rovnoměrně (po cca 60 tisících osob) našly zaměstnání osoby, které hledaly zaměstnání do 3 měsíců, mezi půl rokem a rokem a více než rok (ale méně než 2 roky).

Graf 4 Vývoj doby a způsobu hledání pracovních míst

Zdroj: data ČSÚ – Trh práce 1993 – 2014, vlastní zpracování

Graf 5 Způsob hledání zaměstnání v roce 2014

Zdroj: data ČSÚ – Trh práce 1993 – 2014, vlastní zpracování

Zajímavý je pohled na tuto problematiku, který nabízí výše uvedený graf č. 5, který zachycuje způsoby hledání zaměstnání v roce 2014. Nejvíce osob (25 %, tj. 292,9 tisíc osob) našlo zaměstnání prostřednictvím známých, prostřednictvím úřadů práce se v roce 2014 podařilo najít zaměstnání 24 % osob (které našly zaměstnání), tj. 272,4 tisícům osob. Nejméně osob z uchazečů, kteří zaměstnání našli, uspělo díky soukromým zprostředkovatelům práce (9 %; 105,7 tisíc osob).

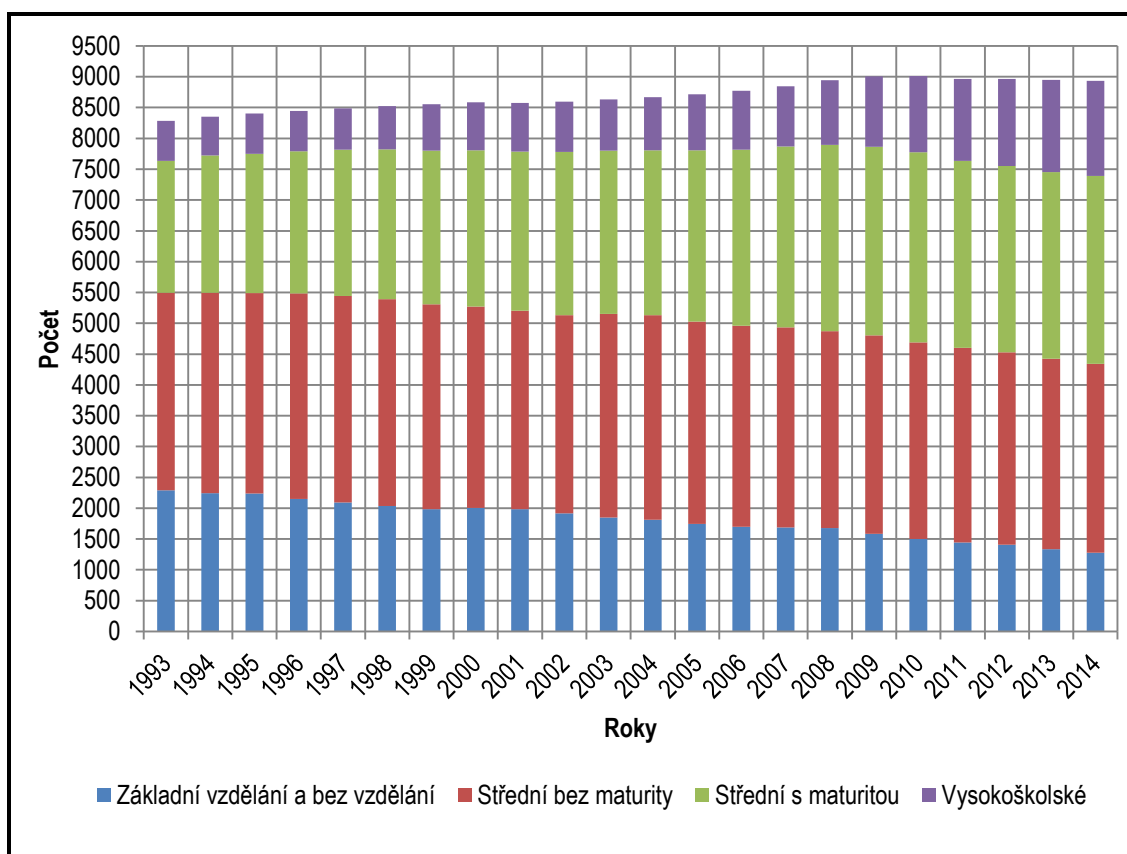
4 ANALÝZA VZDĚLÁVÁNÍ NEZAMĚSTNANÝCH

Tato kapitola je věnována analýze vzdělání v České republice se zaměřením na vzdělávání nezaměstnaných osob. První oddíl obsahuje popis vývoje vzdělanosti české populace v období od roku 1993 do roku 2014, který tak poskytuje obecný rámec pro další analýzu. Ve druhém oddíle je proveden rozbor vzdělanosti nezaměstnaných osob. Třetí oddíl je zaměřen na uchazeče o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci, jelikož rekvalifikace je jedním z hlavních prostředků umožňujících návrat nezaměstnaných osob zpět do aktivního pracovního života.

4.1 VÝVOJ NEJVYŠŠÍHO DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ OBYVATELSTVA V ČR

Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) rozlišuje čtyři kategorie vzdělání, a to základní vzdělání (zahrnuje i kategorii bez vzdělání), střední vzdělání bez maturity, střední vzdělání s maturitou a vzdělání vysokoškolské. V grafu č. 10 je vyobrazen vývoj podílů jednotlivých typů vzdělání u populace České republiky v období od roku 1993 do roku 2014. Na první pohled je patrné, že se struktura nejvyššího dosaženého vzdělání v daném období měnila. Klesající průběh zaznamenává zejména základní vzdělání a bez vzdělání. Zatímco v roce 1993 bylo zjištěno 2 289,7 tisíce osob se základním vzděláním (nebo bez vzdělání), v roce 2014 už jich bylo pouze 1 279,1 tisíc. Počet osob se středoškolským vzděláním bez maturity se v celém sledovaném období pohybuje kolem 3 – 3,3 milionu osob. V roce 2014 bylo zjištěno 3 061,7 tisíc osob se středoškolským vzděláním bez maturity. Počet osob se středoškolským vzděláním ve sledovaném období vzrostl. Zatímco v roce 1993 byl počet osob se středoškolským vzděláním s maturitou 2 139,3 tisíc (což představovalo 26 % populace), v roce 2014 mělo nejvyšší dosažené vzdělání této úrovně 3 049,8 tisíc osob (což představovalo 34 % populace). Zajímavý je také pohled na vývoj podílu osob s vysokoškolským vzděláním. Jejich podíl v období od roku 1993 do roku 2014 stabilně roste. Zatímco na počátku sledovaného období tvořila tato skupina obyvatel pouze 8 % populace (v absolutním vyjádření 647,5 tisíce osob), na konci sledovaného období se již jedná o 17 % populace, což v absolutním vyjádření znamená, že v České republice bylo v roce 2014 zjištěno 1 541,3 tisíce vysokoškolsky vzdělaných osob.

Graf 6 Vývoj nejvyššího dosaženého vzdělání dle VŠPS od roku 1993 do roku 2014

Zdroj: data CSÚ – Trh práce 1993 – 2014, vlastní zpracování

4.2 NEZAMĚSTNANÍ DLE DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ A VĚKU V ČR

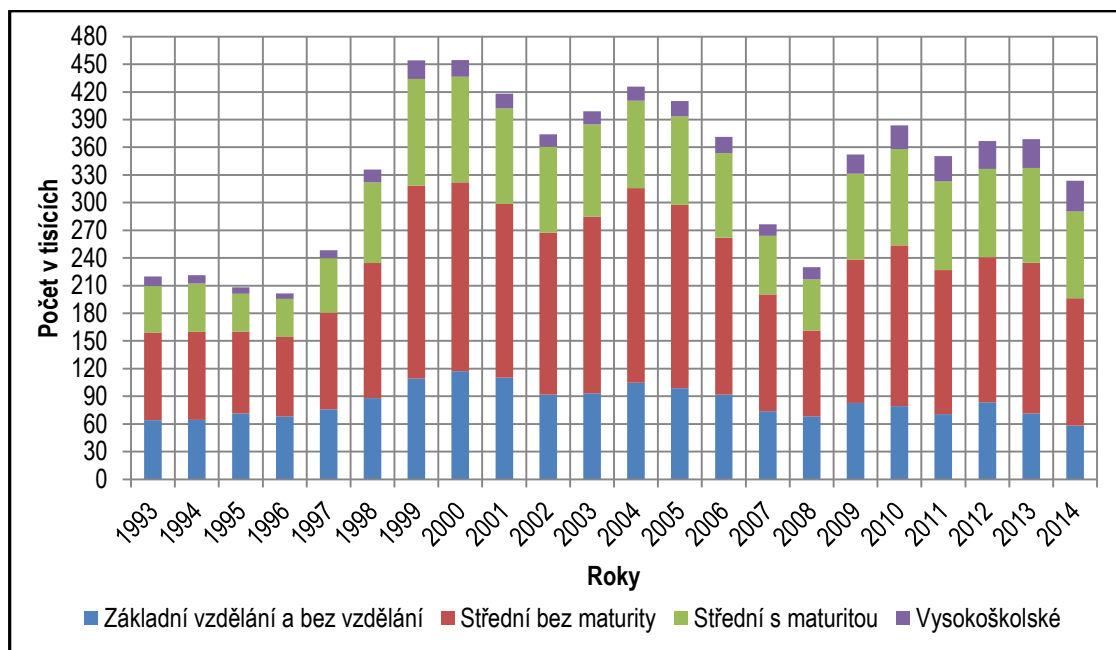
Provést analýzu vývoje nejvyššího dosaženého vzdělání nezaměstnaných je více než důvodné. Běžně se totiž laicky předpokládá, že nezaměstnaným se stává člověk s nízkým stupněm dosaženého vzdělání. Na grafu č. 7, který zobrazuje absolutní vyjádření, tedy počty osob, je jednak vidět vývoj počtu nezaměstnaných osob, jednak počty osob s jednotlivými stupni nejvyššího dosaženého vzdělání. Již z tohoto grafu je patrné, že na počátku sledovaného období a přibližně ještě do jeho poloviny byl počet osob s nejnižším stupněm vzdělání vysoký. Nejvyšší hodnota podílu nezaměstnaných osob se základním vzděláním (nebo bez vzdělání) – 34 % byla vykázána v letech 1995 (v absolutním vyjádření 71,5 tisíce nezaměstnaných osob) a 1996 (vyjádřeno absolutně 68,2 tisíce nezaměstnaných). V roce 2014 však již tento podíl činil pouze 18 % nezaměstnaných osob, což je 58,1 tisíce osob. Relativně stabilní podíl na vzdělanosti nezaměstnaných si pak udržuje středoškolské vzdělání bez maturity. Ve sledovaném

období tento podíl osciloval kolem 45 %. V roce 2014 bylo mezi nezaměstnanými 43 % osob s tímto stupněm vzdělání, tj. v absolutním vyjádření 138,2 tisíce osob. Velmi podobně lze říci, že se podíl osob se středoškolským úplným vzděláním v období od roku 1993 do roku 2014 pohybuje přibližně kolem 25 %. V posledních letech sledovaného období podíl tohoto typu vzdělání mírně vzrostl, v roce 2014 představoval 29 % populace nezaměstnaných (tj. 94 tisíc osob). Jak bylo uvedeno v předcházejícím oddíle této kapitoly, podíl osob s vysokoškolským vzděláním v populaci České republiky ve sledovaném období poměrně markantně vzrostl. Tato skutečnost se samozřejmě projevuje i u nezaměstnaných osob. Již dávno neplatí, že kdo má vysokou školu, má tzv. jisté zaměstnání. Ba naopak v posledních letech se běžně setkáváme s trendem, že někdy může být vysokoškolské vzdělání tzv. na škodu, a to v tom smyslu, že tak vysoká kvalifikace není pro řadu míst potřebná. Zaměstnavatel v mnohých případech upřednostní potenciálního zaměstnance s nižším vzděláním (který je pro něj levnější – zaměstnavatel se tak rozhoduje ekonomicky dle svého vlastního užitku), než vysoce kvalifikovaného odborníka. Samozřejmě jiná situace nastává u vysoce odborných profesí. Nicméně tento jev není možné opomenout. Co se týče vývoje podílu osob s vysokoškolským vzděláním na nezaměstnaných osobách je možné si povšimnout, že zatímco v roce 1993 tyto osoby představovaly pouze 5 % všech nezaměstnaných (v absolutním vyjádření 10,5 tisíce osob), v letech 1995 – 1997 dokonce již pouze 3 %, v roce 2014 bylo zjištěno, že podíl těchto osob tvoří celých 10 % nezaměstnaných. Je to historicky nejvyšší podíl a také nejvyšší absolutní číslo. Jedná se totiž o 33,3 tisíce osob. Oproti předcházejícímu roku se jejich podíl zvýšil o celé dva procentní body.

Pohledem na vývoj počtu nezaměstnaných opět (v návaznosti na předchozí kapitolu) identifikujeme reakci nezaměstnanosti na recesi v roce 2009. Co se týče podílů nejvyššího dosaženého vzdělání u nezaměstnaných lze však konstatovat, že se nijak extrémně nelišily od předcházejících let. Z toho plyne, že nezaměstnanost se zvýšila jako celek, bez dopadu na skupinu s nějakým konkrétním vzděláním.

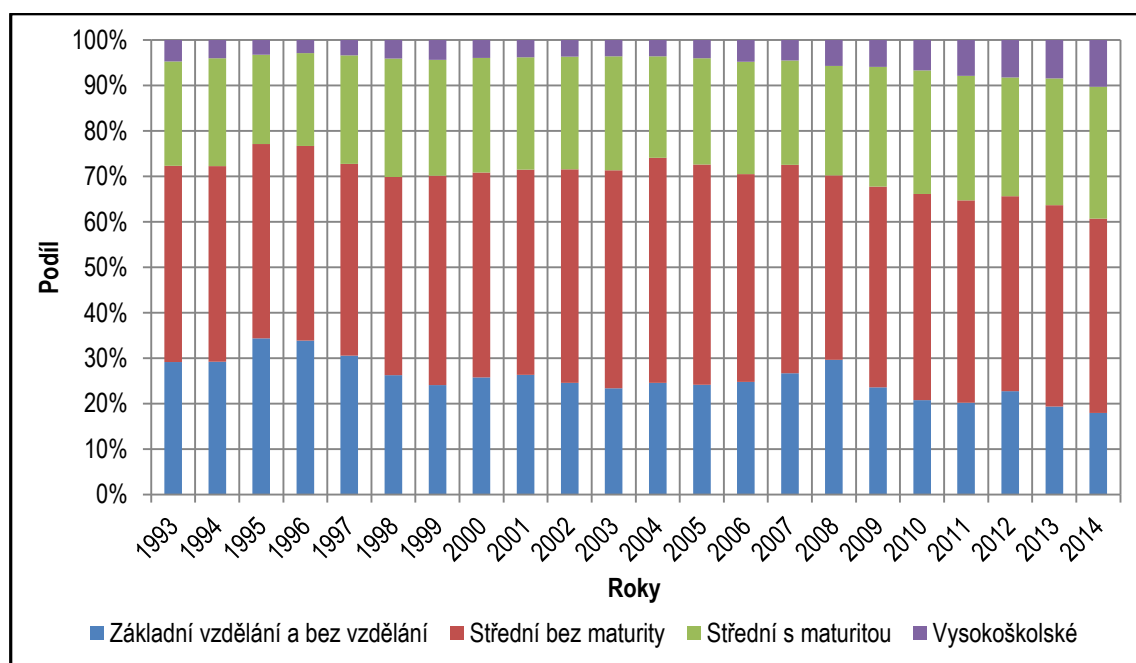
To vše pak již jen dokresluje graf č. 8, který zobrazuje vývoj podílů jednotlivých stupňů nejvyššího dosaženého vzdělání ve sledovaném období.

Graf 7 Vývoj počtu nezaměstnaných dle nejvyššího dosaženého vzdělání od roku 1993 do roku 2014

Zdroj: data ČSÚ – Trh práce, vlastní zpracování

Graf 8 Vývoj nejvyššího dosaženého vzdělání nezaměstnaných v relativním vyjádření od roku 1993 do roku 2014

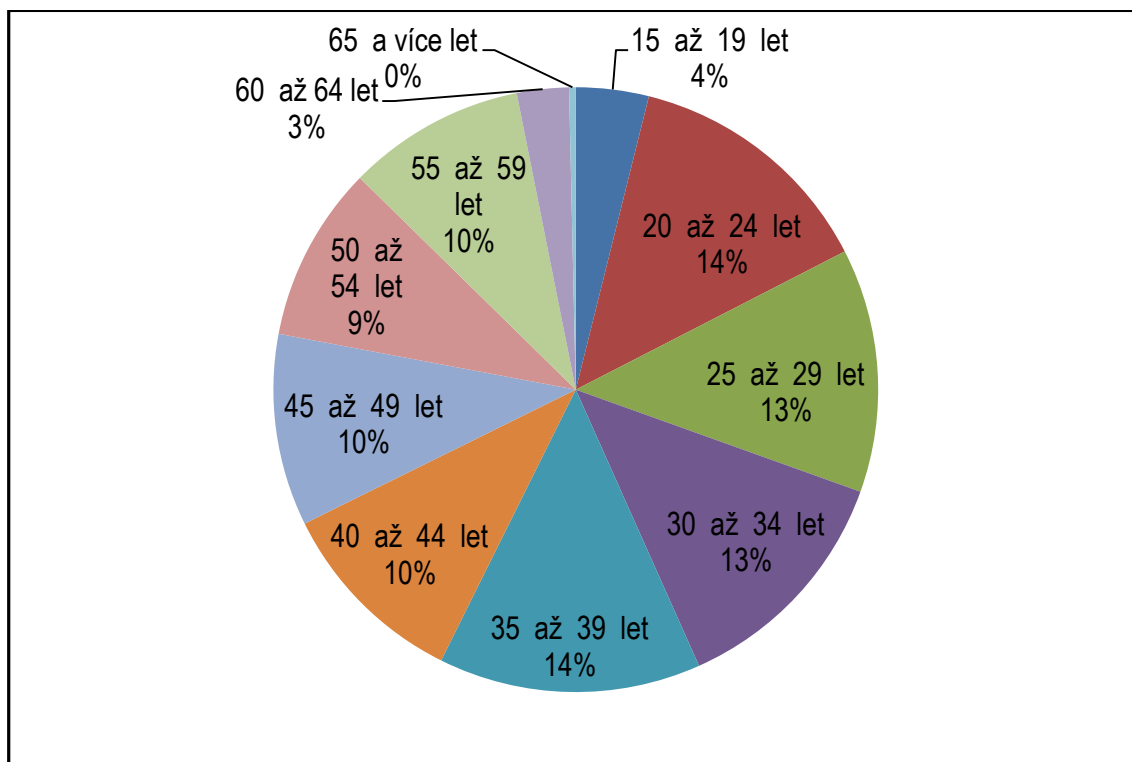

Zdroj: data ČSÚ – Trh práce 1993 – 2014, vlastní zpracování

Často je veřejnosti předkládána mylná informace o nezaměstnanosti v tom smyslu, že nejvíce nezaměstnaných je ve věku kolem 50 let. Následující graf č. 9 ukazuje, že skutečnost je jiná. V roce 2014 byl nejnižší podíl nezaměstnaných vykázán ve věku od 60 let. To lze ale považovat za logické, jelikož se jedná o věkovou skupinu, kdy už je většina osob ve starobním důchodu, nebo do něj zrovna vstupuje. Další nejnižší podíl byl vykázán u věkové skupiny 15 až 19 let, což je rovněž logické, jelikož se jedná o osoby, které jsou na počáteční hranici vstupu do profesního života. Navíc těchto osob není mnoho, vzhledem k tomu, že školní docházka na střední školy končí právě přibližně v 19 letech. Nejvyšší podíl na nezaměstnaných – shodně 14 % mají věkové skupiny 20 až 24 let a 35 až 39 let. Následuje podíl osob ve věkových skupinách 25 až 29 let a 30 až 34 let – shodně po 13 %. Tento podíl v sobě zahrnuje i nezaměstnanost absolventů vysokých škol. Nezaměstnaní ve věku od 55 do 59 let tvoří pouze 10 %. Vyšší je tedy hladina nezaměstnanosti v mladších ekonomicky aktivních věkových skupinách.

Graf 9 Nezaměstnaní dle věku v roce 2014 (na základě výsledků VŠPS)

Zdroj: data ČSÚ – Trh práce 1993 – 2014, vlastní zpracování

4.3 UCHAZEČI O ZAMĚSTNÁNÍ PO REKVALIFIKACI

Rekvalifikace představuje jeden ze základních kamenů aktivní státní politiky zaměstnanosti. Tato podkapitola čerpá ze statistických dat MPSV o rekvalifikaci¹², přičemž je zaměřena na uchazeče o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci. Záměrem je prokázat, že rekvalifikace skutečně výrazně pomáhá nalézt nové zaměstnání pro v té době nezaměstnané osoby.

Tabulka č. 1 obsahuje údaje o celkových počtech uchazečů o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci, z toho počty uchazečů umístěných do 12 měsíců od úspěšného ukončení rekvalifikace a počty uchazečů vyřazených po úspěšné rekvalifikaci z evidence úřadu práce na vlastní žádost. U naposledy jmenovaných se předpokládá, že mimo jiné i díky úspěšně dokončené rekvalifikaci se jim povedlo najít zaměstnání jiným způsobem, než prostřednictvím umístění ze strany úřadu práce.

Tabulka 1 Počty uchazečů o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci

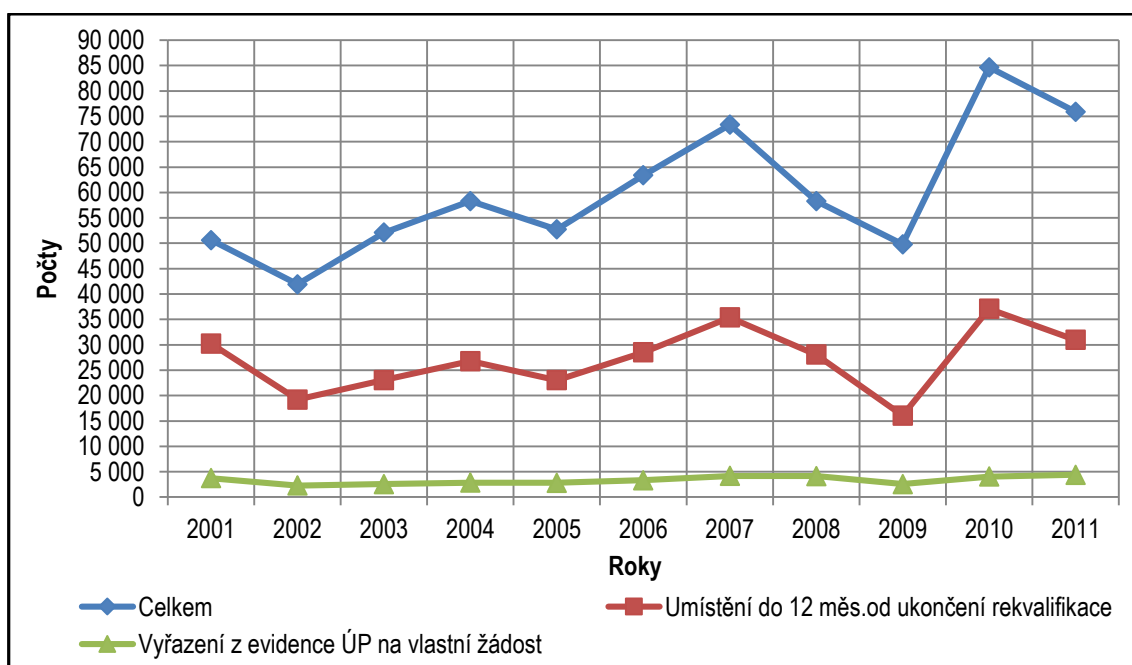
Roky	Uchazeči o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci		
	Celkem	Umístění do 12 měsíců od ukončení rekvalifikace	Vyřazení z evidence ÚP na vlastní žádost
2001	50 597	30 217	3 732
2002	41 904	19 222	2 276
2003	52 101	23 061	2 559
2004	58 297	26 784	2 851
2005	52 726	23 014	2 825
2006	63 366	28 526	3 322
2007	73 326	35 374	4 181
2008	58 290	28 070	4 150
2009	49 792	16 071	2 556
2010	84 661	37 077	4 042
2011	75 897	30 977	4 384

Zdroj: data Statistické ročenky 2001 – 2011 Ministerstva práce a sociálních věcí, vlastní zpracování

¹² Data jsou vzhledem k úpravám informačních systémů na MPSV v době zpracování bakalářské práce k dispozici pouze za roky 2001 až 2011. Toto období je však považováno za dostatečně vypovídající.

Data uvedená v tabulce č. 1 jsou přehledně vyobrazena v následujícím grafu. Z toho je patrné, že vývoj sledovaných čísel je kolísavý a vykazuje i výraznější výkyvy. Na počátku sledovaného období v roce 2001 bylo do 12 měsíců umístěno celých 60 % uchazečů po úspěšné rekvalifikaci. V tomto ohledu to byl neúspěšnější rok v celém sledovaném období. Za podobně příznivé lze označit roky 2007 a 2008, kdy se podařilo do 12 měsíců od ukončení rekvalifikace shodně umístit 48 % těchto uchazečů. Naopak nejhorším rokem byl rok 2009 (rok s nejvyšším projevem hospodářské krize), kdy se podařilo umístit pouze 32 % uchazečů o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci. Lze tak konstatovat, že zde byla reakce na ekonomický propad relativně rychlá. V roce 2010 prošlo úspěšně rekvalifikací historicky nejvíce osob, a to 84 661, v tomtéž roce bylo také historicky nejvíce osob umístěno do 12 měsíců, a to 37 077 (v relativním vyjádření to však bylo pouze 44 % osob po úspěšné rekvalifikaci). Podíl rekvalifikovaných uchazečů vyřazených na vlastní žádost ve sledovaném období osciluje kolem 6 %.

Graf 10 Vývoj celkového počtu uchazečů po úspěšné rekvalifikaci, počtu umístěných uchazečů do 12 měsíců od ukončení rekvalifikace a počtu uchazečů po úspěšné rekvalifikaci vyřazených z evidence úřadu práce na vlastní žádost od roku 2001 do roku 2011

Zdroj: data Statistické ročenky 2001 – 2011 Ministerstva práce a sociálních věcí, vlastní zpracování

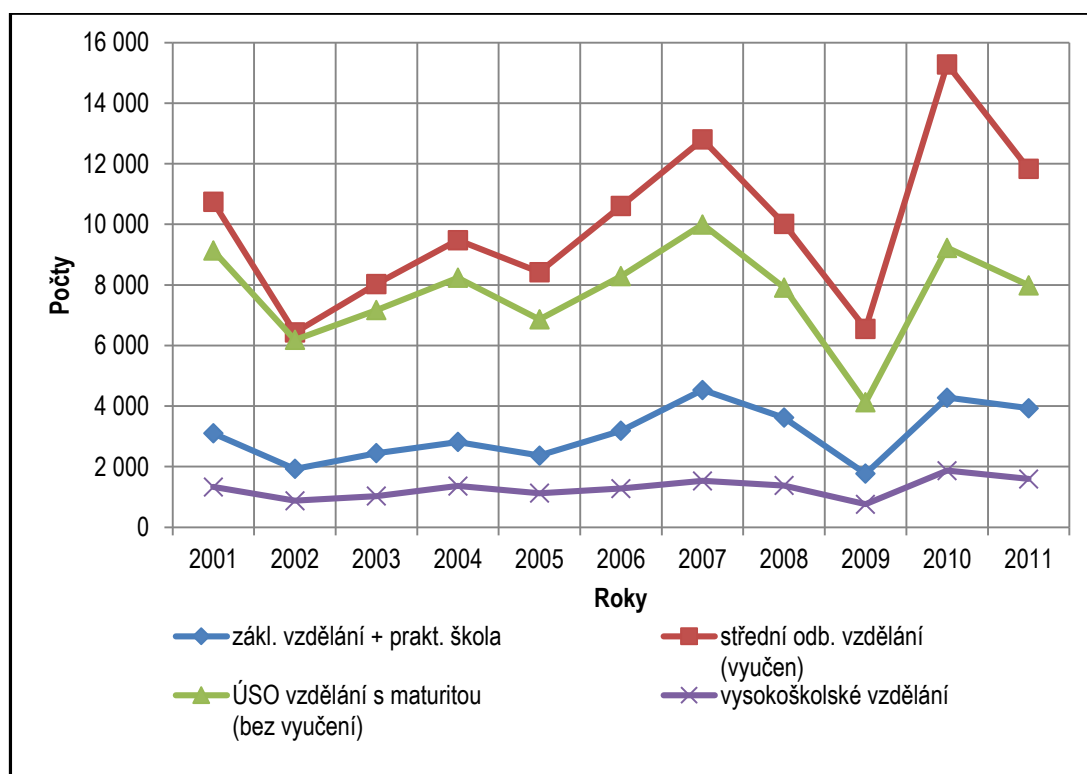
Tabulka 2 Umístění uchazeči o zaměstnání dle nejvyššího dosaženého vzdělání od roku 2001 do roku 2011

Roky	Umístění uchazeči po úspěšné rekvalifikaci dle nejvyššího dosaženého vzdělání													
	Bez vzdělání	Neúplné základní vzdělání	Zákl. vzdělání + prakt. škola	Nižší střední vzdělání	Nižší střední odborné vzdělání	Střední odb. vzdělání (vyučení)	Střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity a bez vyučení	ÚSV vzdělání	ÚSO vzdělání (vyuč. s maturitou)	ÚSO vzdělání s maturitou (bez vyučení)	Vyšší odborné vzdělání	Bakalářské vzdělání	Vysokoškolské vzdělání	Doktorské vzdělání (vědecká výchova)
2001	8	12	3 102	13	320	10 742	383	2 054	2 814	9 136	192	86	1 329	26
2002	0	13	1 929	18	289	6 427	201	1 300	1 596	6 184	290	86	875	13
2003	2	11	2 447	15	383	8 029	188	1 375	1 946	7 169	331	115	1 026	24
2004	1	11	2 814	17	457	9 480	223	1 386	2 271	8 236	334	179	1 359	16
2005	0	11	2 364	20	455	8 421	219	1 216	1 935	6 861	247	120	1 123	22
2006	0	14	3 182	18	532	10 601	265	1 462	2 384	8 287	277	192	1 274	38
2007	5	20	4 531	18	634	12 800	344	1 813	3 040	9 997	383	223	1 528	38
2008	1	24	3 618	19	479	10 015	246	1 473	2 453	7 912	237	185	1 377	31
2009	1	9	1 766	6	282	6 549	153	706	1 397	4 125	145	155	758	19
2010	3	11	4 276	20	710	15 281	282	1 420	3 309	9 222	300	343	1 867	33
2011	2	9	3 931	8	633	11 832	225	1 273	2 674	7 986	325	434	1 595	50

Zdroj: data Statistické ročenky 2001 – 2011 Ministerstva práce a sociálních věcí, vlastní zpracování

Tabulka č. 2 obsahuje velmi zajímavé informace o uchazečích o zaměstnání, kteří úspěšně absolvovali rekvalifikaci. Na základě těchto dat byly identifikovány nejčastěji zastoupené stupně dosaženého vzdělání a v následujícím grafu byl zachycen vývoj počtu uchazečů v těchto stupních vzdělání v období od roku 2001 do roku 2011. Z grafu je tak jasně patrné, že nejvíce úspěšně rekvalifikovaných uchazečů má střední odborné vzdělání (nebo jsou vyučeni). V nejsilnějším roce – z pohledu provedených rekvalifikací – tj. v roce 2010 bylo rekvalifikováno 15 281 osob s tímto stupněm dosaženého vzdělání. Dalšími nejčastějšími stupni nejvyššího dosaženého vzdělání jsou úplné střední odborné vzdělání s maturitou, základní vzdělání (vč. praktických škol) a vysokoškolské vzdělání. U všech vybraných stupňů vzdělání je navíc jasně patrný pokles počtu rekvalifikovaných osob v roce 2009, což koresponduje s celkovým vývojem popsáním v předcházející části této podkapitoly.

Graf 11 Vývoj počtu umístěných uchazečů po úspěšné rekvalifikaci dle nejčastěji vykázaného nejvyššího dosaženého vzdělání od roku 2001 do roku 2011

Zdroj: data Ministerstvo práce a sociálních věcí - Statistické ročenky 2001 – 2011, vlastní zpracování

5 BEZDOMOVECTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Bezdomovectví je považováno, jak již bylo uvedeno v teoretické části této práce, za sociopatologický jev. Jako jedna z hlavních příčin jeho vzniku je identifikována dlouhodobá nezaměstnanost. Jejimi důsledky je totiž mimo jiné snížení životní úrovně, finanční nedostatečnost, která může vést až k nemožnosti udržet si svou vlastní střechu nad hlavou (neschopnost platit nájemné a poplatky, splácet hypotéční a jiné úvěry).

Tato kapitola práce je věnována rozboru údajů o osobách bez domova, které byly získány v doposud největším detailu v roce 2011 v rámci Sčítání lidu, domů a bytů¹³ organizovaném Českým statistickým úřadem. Sčítání bylo zaměřeno na tzv. zjevné bezdomovce, kteří využívají služeb sociálních zařízení, jsou schopni komunikovat a nabízenou pomoc přijímají. K rozhodnému dni sčítání, tj. 26. 3. 2011 bylo sečteno 11 496 osob bez domova. Je tak důležité zdůraznit, že se nejedná o vyčerpávající šetření, ale přesto doposud patří mezi jedno z nejcennějších v této oblasti.

Z dat vztažených k území plyne, že nejvíce osob bez domova bylo sečteno v Moravskoslezském kraji (2 574), v hlavním městě Praze (1 254) a v Jihomoravském kraji (1 156). Tato data jsou však ovlivněna počtem zařízení, která se na realizaci sčítání podílela.

V třídění podle státního občanství 97,1 % zjištěných osob tvoří Češi, 1,4 % Slováci, následováni Vietnamci (19 osob celkem), Poláky (18 osob) a Ukrajinci (14 osob).

Stručně lze výsledky shrnout tak, že typickým bezdomovcem je vyučený svobodný muž - Čech ve věku 45 – 49 let, který nehovoří o své víře.

Následující podkapitoly obsahují rozbor struktury bezdomovců podle pohlaví a věku, rodinného stavu, podle nejvyššího dosaženého vzdělání a podle ekonomické aktivity.

5.1 BEZDOMOVCI PODLE POHLAVÍ A VĚKU

Z dostupných dat lze konstruovat strukturu osob bez domova podle pohlaví a věku. Ta je vyobrazena formou tzv. věkové pyramidy na grafu č. 12. Z něho je jasně patrné, že mezi bezdomovci výrazně převažují muži, a to v naprosté většině věkových skupin. O tom ostatně

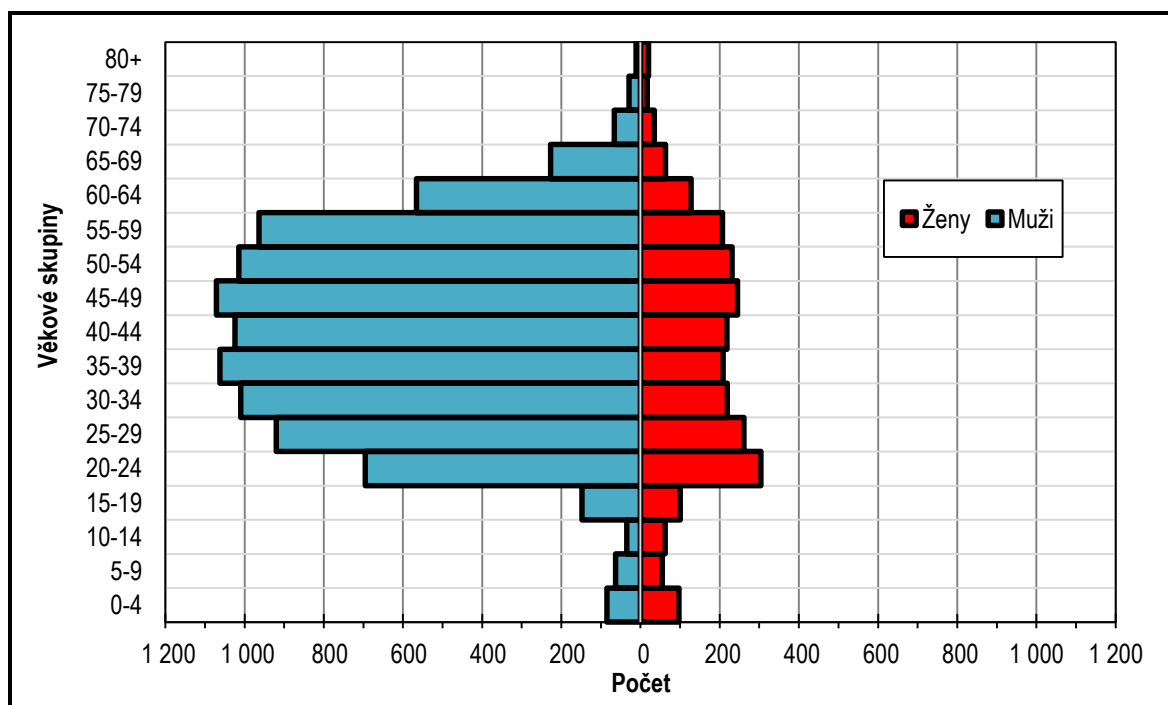
---

¹³ Výstupy byly zpracovány podle tzv. obvyklého pobytu. Jako adresa tak byla osobám bez domova přiřazena adresa místa sečtení.

svědčí i celková čísla, kdy mužů bylo zjištěno 9 023, zatímco žen 2 473. Nejvýrazněji jsou pak u mužů zastoupeny věkové skupiny mezi 30 a 54 lety (68,1 % bezdomovců), jedná se tedy o muže v „nejaktivnějším“ produktivním věku. Nejvíce žen bylo zjištěno ve věkové skupině 20 – 24 let (12,3 % bezdomovkyň). Ve věkových skupinách mezi 25 a 59 lety se průměrně vyskytovalo 227 žen bez domova.

Mezi zjištěnými bezdomovci bylo identifikováno 31 osob starších 80 let, pro které musí život bez domova být s ohledem na věk mnohem složitější než pro nejpočetnější skupinu v produktivním věku. Není proto divu, že tyto osoby využívají služeb sociálních zařízení. Další specifickou skupinou jsou děti nejmladšího věku, kdy k rozhodnému okamžiku sčítání bylo sečteno celkem 182 dětí ve věku do 4 let.

Graf 12 Věková pyramida (struktura dle pohlaví a věku) bezdomovců dle výsledků SLDB 2011

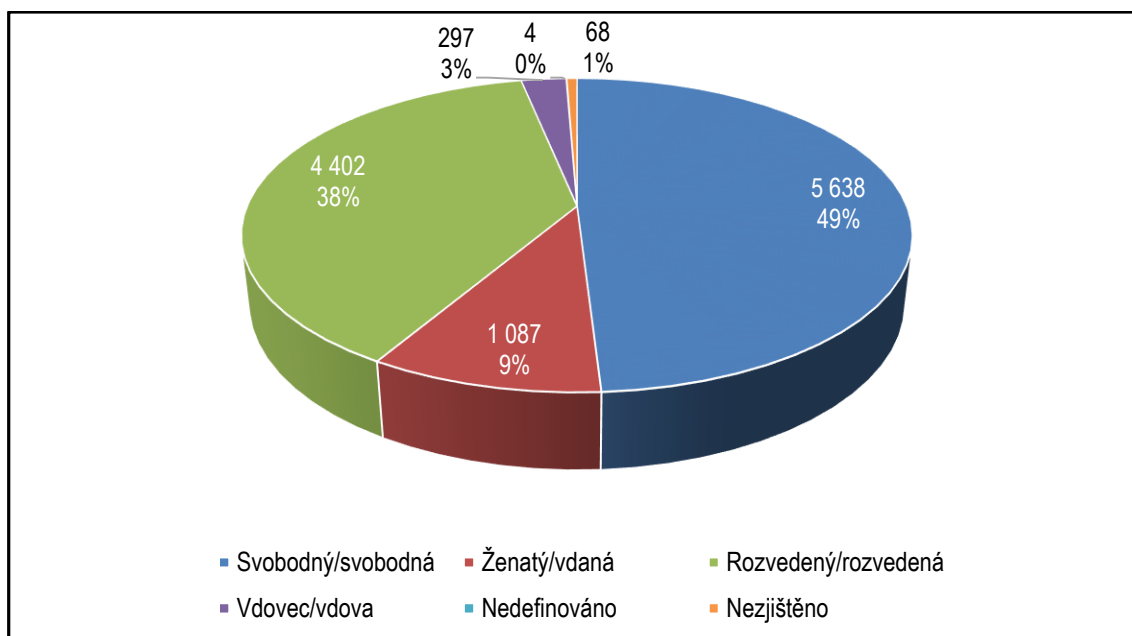
Zdroj: data ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2011, vlastní zpracování

5.2 BEZDOMOVCI PODLE RODINNÉHO STAVU

Při pohledu na zjištěná data o rodinném stavu bezdomovců se potvrzuje předpoklad, že krizovou životní situaci tohoto druhu řeší především osoby, které ztratily rodinné zázemí. Celkem 5 638 osob uvedlo, že jsou svobodní/svobodné (tj. 49,0 %) a 4 402 osob, že jsou rozvedení/rozvedené (tj. 38,3 %).

Kdybychom se na data podívali z hlediska pohlaví, zjistili bychom, že u žen byl nižší podíl svobodných než u mužů (44 % versus 50 % u mužů), dále méně rozvedených, ale naopak dvojnásobný podíl vdaných (16 % versus 8 % u mužů).

Graf 13 Bezdomovci podle rodinného stavu dle výsledků SLDB 2011

Zdroj: data ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2011, vlastní zpracování

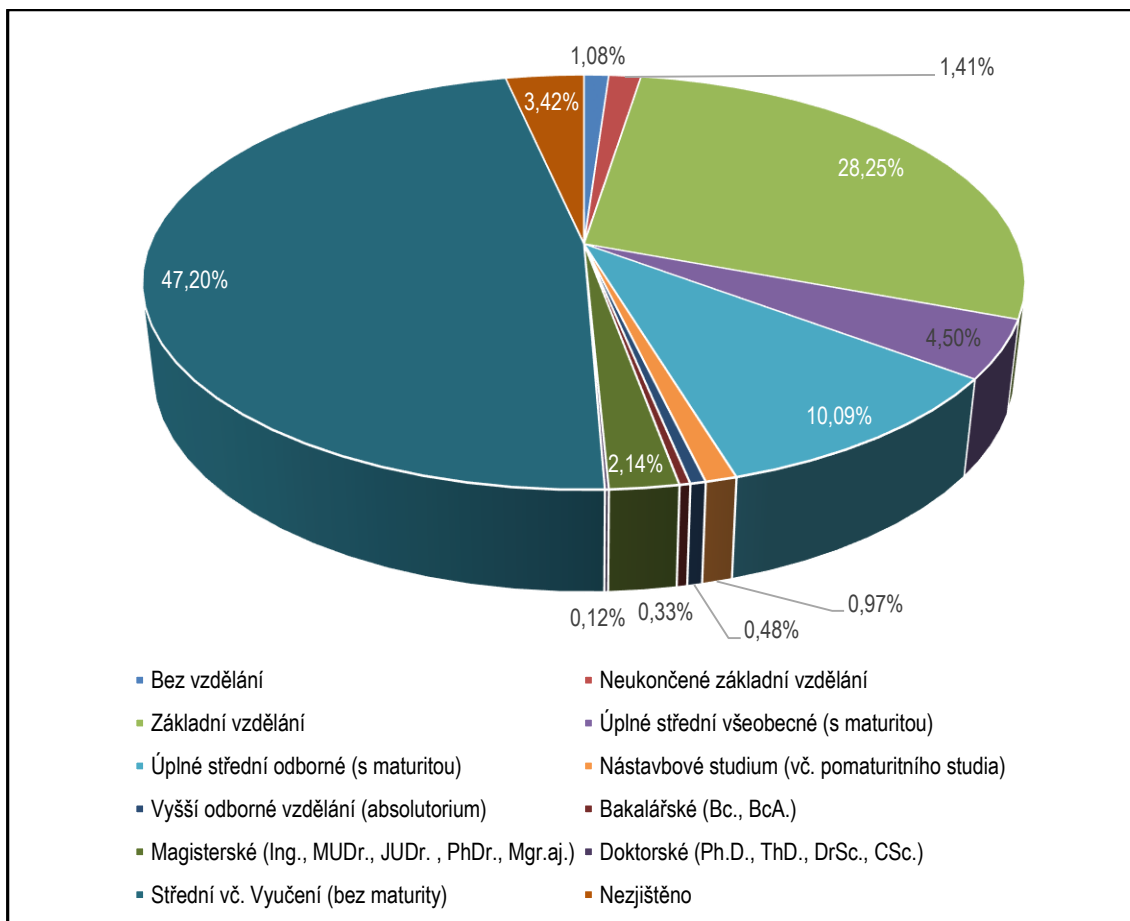
5.3 BEZDOMOVCI PODLE NEJVYŠŠÍHO DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ

Vzdělání je jedním z nejdůležitějších činitelů pro pracovní uplatnění. Graf č. 14 zachycuje strukturu populace bezdomovců dle nejvyššího dosaženého vzdělání. Bylo prokázáno, že 47,2 % bezdomovců má střední vzdělání bez maturity (včetně vzdělání), základní vzdělání má 28,3 % bezdomovců a třetím nejčetnějším typem dosaženého vzdělání je úplné střední odborné vzdělání s maturitou, kterým disponuje 1 120 bezdomovců (tj. 10,1 %). Hypotéza kladená na počátku sčítání, že mezi bezdomovci je značné procento osob s vysokoškolským vzděláním,

nebyla potvrzena. Vysokoškolské vzdělání má z osob zjištěných 287 bezdomovců, tj. pouze 2,6 %.

Graf 14 Bezdomovci podle dosaženého vzdělání dle výsledků SLDB 2011

Zdroj: data ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2011, vlastní zpracování

5.4 BEZDOMOVCI PODLE EKONOMICKÉ AKTIVITY

Zjištěné údaje o ekonomické aktivitě osob bez domova přinesly zajímavé informace. Téměř 29 % osob bez domova se řadí mezi pracující, ve věku 15 – 64 let tento údaj šplhá dokonce k úrovni 31,2 %. Nezaměstnaných je 38,8 % bezdomovců, v produktivním věku mezi 15 a 64 lety 42,1 %. Ekonomicky neaktivních je pak téměř 25 % bezdomovců.

Tabulka 3 Ekonomická aktivita bezdomovců dle SLDB 2011

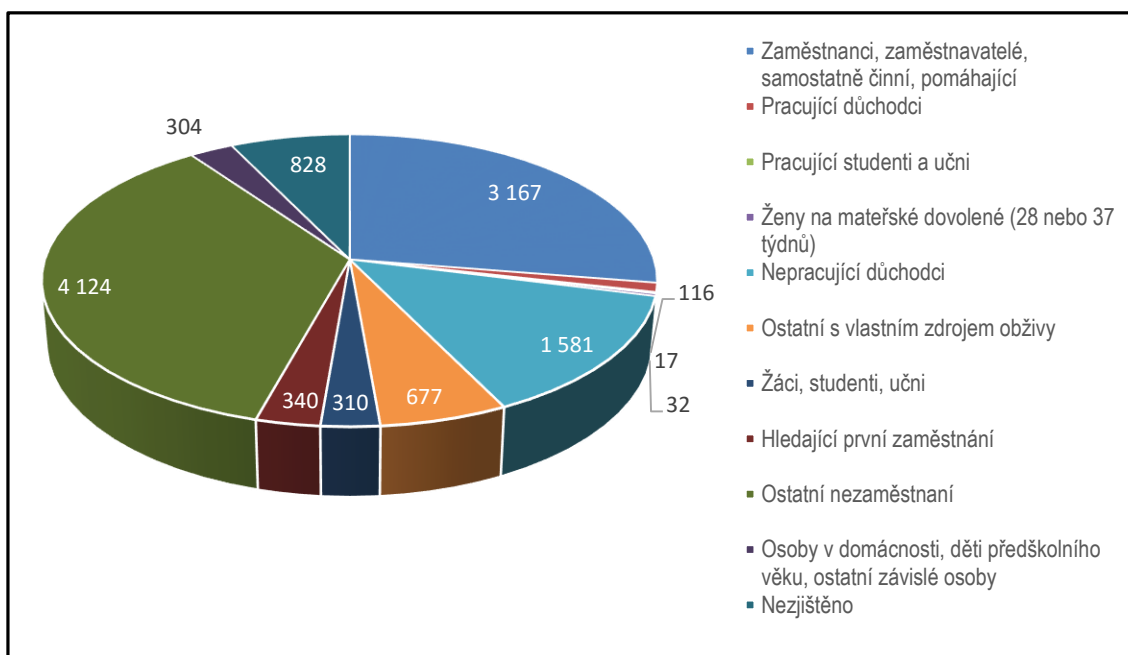
Ekonomická aktivita bezdomovců	Bezdomovci celkem	Ekonomicky aktivní			Ekonomicky neaktivní	z toho nepracující důchodci	Nezj. EA
		Pracující	z toho v pozici zaměstnance	Nezaměstnaní			
absolutní vyjádření							
Bezdomovci celkem	11 496	3 332	2 426	4 464	2 872	1 581	828
- z toho ve věku 15 - 64 let	10 597	3 302	2 410	4 457	2 051	1 170	787
relativní vyjádření							
Bezdomovci celkem	100	28,98%	21,10%	38,83%	24,98%	13,75%	7,20%
- z toho ve věku 15 - 64 let	100	31,16%	22,74%	42,06%	19,35%	11,04%	7,43%

Zdroj: data ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2011, vlastní zpracování

Graficky jsou údaje o ekonomické aktivitě bezdomovců zachyceny v grafu č. 15 v ještě detailnějším třídění. Z tohoto znázornění je patrné, že 4 124 bezdomovců (tj. 35,9 %) se řadí mezi tzv. ostatní nezaměstnané a 1 581 bezdomovců (tj. 13,8 %) mezi nepracující důchodci. Více než tři tisíce bezdomovců (27,5 %) je zařazeno v kategorii zaměstnanci, zaměstnavatelé, samostatně činní a pomáhající.

Co do povahy zaměstnaneckého uplatnění z pohledu pracovního odvětví nejvíce bezdomovců nachází uplatnění ve zpracovatelském průmyslu (25 %), především pak v kovodělné výrobě a výrobě motorových vozidel, ve stavebnictví, dopravě a skladování a obchodě. Co se týče konkrétního vymezení vykonávaných povolání, se jedná zejména o řemeslníky (hlavně na stavbách, nástrojaři a svářeči), pracovní obsluhu strojů a zařízení (především řidiči nákladních automobilů a montážní dělníci) a pracovníky ve službách a prodeji (zejména prodáváči nebo jiní pracovníci v prodejnách).

Graf 15 Bezdomovci podle ekonomické aktivity dle výsledků SLDB 2011

Zdroj: data ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2011, vlastní zpracování

6 VZDĚLÁVÁNÍ VE VAZEBNÍCH VĚZNICÍCH

Vzdělávání ve vazebních věznicích lze označit jako další typ prevence kriminality u již v současné době trestaných osob. Právě u této specifické skupiny je totiž vysoká pravděpodobnost recidivy po propuštění z výkonu trestu. Obecně tak lze předpokládat, že v případě, že osoba ve výkonu trestu pracuje a navíc se zapojuje do vzdělávacích možností tak, jak byly vymezeny již v teoretické části této bakalářské práce, snižuje se pravděpodobnost návratu k páčání trestné činnosti a navíc dochází k usnadnění procesu tzv. resocializace.

Cílem této kapitoly je analyzovat strukturu osob ve výkonu trestu (a chovanců) dle nejvyššího dosaženého vzdělání a konkrétně popsat vzdělávací možnosti vězněných osob, a to vše v kontextu přípravy na propuštění z výkonu trestu a začlenění těchto osob zpět do společnosti.

6.1 ODSOUZENÍ DLE NEJVYŠŠÍHO DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ

Z dat publikovaných ve Statistické ročence Vězeňské služby ČR za rok 2014 (viz tabulka č. 4) plyne, že mezi odsouzenými osobami jsou výrazně více zastoupeni muži než ženy. Celkem bylo k 31. 12. 2014 ve věznicích 16 433 osob, z toho 93,8 % tvoří muži. Co se týče vzdělanostní struktury odsouzených, je nejhojněji u obou pohlaví zastoupeno vzdělání základní (44,4 %), vyučení bez maturity (37,8 %) a středoškolské odborné vzdělání s maturitou (5,9 %). Vysokoškolsky vzdělaných osob (bakalářské, magisterské a doktorské) je mezi odsouzenými celkem 256, z toho 226 mužů.

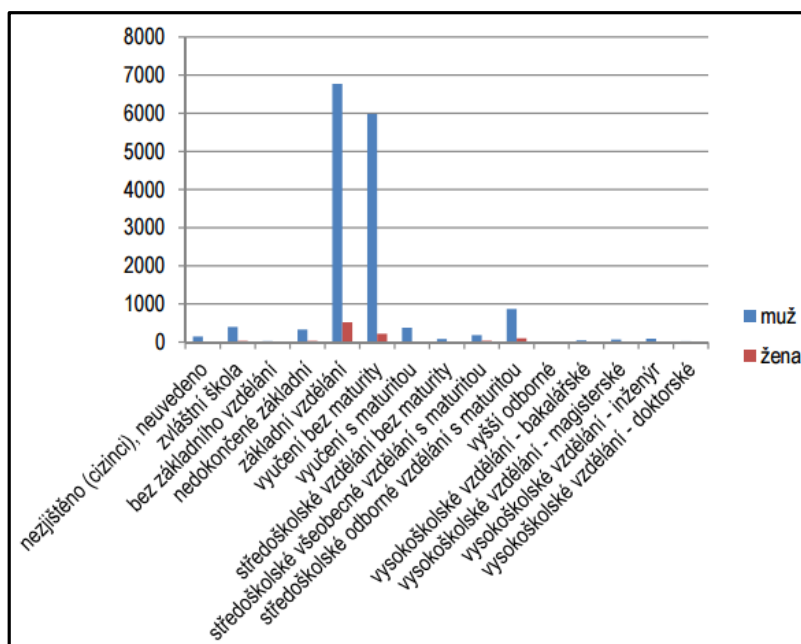
Z výrazného počtu odsouzených se základním vzděláním můžeme odvodit, že další vzdělávání – poskytnutí vyučení, vystudování střední školy (včetně možnosti složit maturitní zkoušku), popřípadě i dalšího vyššího vzdělání – je vhodným způsobem prevence jejich další kriminality. Pro osoby, které dosáhnou vyššího stupně vzdělání, může být po výkonu trestu (což je situace sama o sobě více než nelehká) snazší nalézt další uplatnění.

Tabulka 4 Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2014

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
nezjištěno (cizinci), neuvedeno	146	8	154	0,94%
zvláštní škola	398	32	430	2,62%
bez základního vzdělání	27	12	39	0,24%
nedokončené základní	331	34	365	2,22%
základní vzdělání	6 773	519	7 292	44,37%
vyučení bez maturity	5 983	220	6 203	37,75%
vyučení s maturitou	378	13	391	2,38%
středoškolské vzdělání bez maturity	82	12	94	0,57%
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	183	36	219	1,33%
středoškolské odborné vzdělání s maturitou	869	100	969	5,90%
vyšší odborné	15	6	21	0,13%
vysokoškolské vzdělání - bakalářské	46	10	56	0,34%
vysokoškolské vzdělání - magisterské	67	5	72	0,44%
vysokoškolské vzdělání - inženýr	91	10	101	0,61%
vysokoškolské vzdělání - doktorské	22	5	27	0,16%
Celkový součet	15 411	1 022	16 433	100,00%

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014

Graf 16 Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání a pohlaví k 31. 12. 2014

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014

6.2 CHOVANCI DLE NEJVYŠŠÍHO DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ

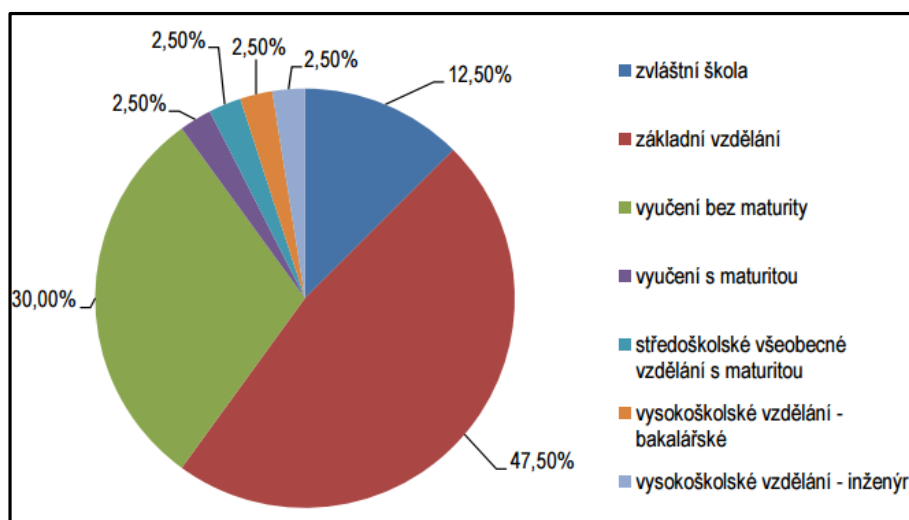
K 31. 12. 2014 bylo v České republice celkem 40 chovanců umístěných v detenčních zařízeních v Brně a Opavě. Co se týče jejich struktury dle pohlaví, byly mezi nimi pouze 3 ženy. Celkově 47,5 % chovanců mělo nejvyšší dokončené vzdělání základní, 30 % chovanců pak bylo vyučeno bez maturity.

Tabulka 5 Rozdělení chovanců dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2014

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
zvláštní škola	5		5	12,50%
základní vzdělání	17	2	19	47,50%
vyučení bez maturity	12		12	30,00%
vyučení s maturitou	1		1	2,50%
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou		1	1	2,50%
vysokoškolské vzdělání - bakalářské	1		1	2,50%
vysokoškolské vzdělání - inženýr	1		1	2,50%
Celkový součet	37	3	40	100,00%

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014

Graf 17 Procentuální rozdělení chovanců dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2014

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014

6.3 VZDĚLÁVACÍ MOŽNOSTI VĚZNĚNÝCH OSOB

Za vzdělávání osob ve výkonu trestu odpovídá Střední odborné učiliště Vězeňské služby. Jak uvádí Vězeňská služba ČR ve své Statistické ročence za rok 2014, jedná se o výchovně vzdělávací zařízení s celorepublikovou působností, které poskytuje obviněným a odsouzeným přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech, doplnění základního vzdělání v kurzech pro získání základního vzdělání a doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kurzech. (Vězeňská služba ČR, 2015a, online)

V roce 2014 působilo v rámci Vězeňské služby ČR osm školských vzdělávacích středisek – Heřmanice, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Světlá nad Sázavou, Valdice, Všehrady a Kuřim. Tato střediska poskytují jednak standardní učební obory a jednak kurzy, které jsou blíže specifikovány podmínkami účasti v nich. V následující tabulce č. 6 jsou uvedeny přehledy učebních oborů a tabulka č. 7 obsahuje přehled kurzů, které jsou v jednotlivých školských vzdělávacích střediscích realizovány.

Tabulka 6 Přehled učebních oborů na jednotlivých školských vzdělávacích střediscích

ŠVS	Učební obor	Délka učebního oboru	Určení
Heřmanice	Elektrotechnické a strojně montážní práce	3 roky	muži
Pardubice	Šití prádla	2 roky	muži
	Práce ve stravování	2 roky	muži
Plzeň	Strojírenské práce	3 roky	muži
Rýnovice	Obráběč kovů	3 roky	muži
Světlá nad Sázavou	Šití prádla	2 roky	ženy
	Provozní služby	2 roky	ženy
Valdice	Obráběč kovů	3 roky	muži
Všehrady	Dřevařská výroba	3 roky	muži
	Práce ve stravování	2 roky	muži
Kuřim	Práce ve stravování	2 roky	muži

Zdroj: Vězeňská služba ČR – Vzdělávací aktivity

Tabulka 7 Přehled kurzů zajišťovaných jednotlivými školskými vzdělávacími středisky

ŠVS	Kurz	Délka kurzu v týdnech	Určení
Heřmanice	Dělník v elektrotechnice	12	muži
	Strojírenské a zámečnické práce	12	muži
Pardubice	Výtvarné zpracování keramiky	38	muži
	Zdravotnický kurz	2	muži
	Malířské a natěračské práce	38	muži
	Anglický jazyk	38	muži
	Základy výpočetní techniky	38	muži
Plzeň	Dělník v elektrotechnice	18	muži
	Informační a komunikační technologie	18	muži
	Celoživotní vzdělávání	36	muži
	Německý jazyk	36	muži
	Doplnění základního vzdělání	36	muži obvinění
	Český jazyk pro cizince	36	muži
	Sportovní hry	36	muži
	Technické minimum	36	muži obvinění
Rýnovice	Anglický jazyk	36	muži
	Knihář	18	muži
Světlá nad Sázavou	Český jazyk pro cizince	36	ženy
	První pomoc a ošetřovatelství	29	ženy
	Anglický jazyk - začátečníci	29	ženy
	Počítače pro začátečníky	18	ženy
	Základní škola	36	ženy
	Keramika 1	36	ženy
	Keramika 2	36	ženy
Valdice	Celoživotní vzdělávání	36	muži
	Knihář	36	muži
	Malíř - natěrač	36	muži
Všehrady	Elektroinstalační práce a výroba rozvaděčů	18	muži
	Květinářské a sadovnické práce	18	muži
	Strojírenské a zámečnické práce	18	muži
	Malířské a natěračské práce	18	muži
	Stavební výroba - betonování a zdění	18	muži
	Práce na PC	8	muži
	Reprografik	18	muži
Kuřim	Číšník	36	muži
	Celoživotní vzdělávání	18	muži

Zdroj: Vězeňská služba ČR – Vzdělávací aktivity

Vězněné osoby mají i další možnosti tzv. korespondenčního vzdělávání v kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol v České republice.

6.4 PŘÍPRAVA ODSOUZENÝCH NA PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU

Výkon trestu sám o sobě je silným represivním prostředkem a návrat do původního prostředí s sebou nese mnohá rizika, a to at' už ekonomická či psychologická. Proto se Vězeňská služba ČR snaží vězně na propuštění z výkonu trestu připravit.

„Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se realizuje ve všech věznicích v podmínkách standardního výkonu trestu nebo v režimu výstupních oddělení. Činnosti související s přípravou odsouzeného vyžadují spolupráci státních i nestátních organizací. Proto Vězeňská služba České republiky spolupracuje s mnoha poskytovateli sociálních služeb, zapojuje se do reintegračních projektů, do projektů sociálních inovací. Vězeňská služba České republiky dále využívá služeb externích organizací v oblasti dluhového poradenství, pracovního poradenství a dalšího vzdělávání. Motivovaným odsouzeným jsou dále nabízeny odborné rekvalifikační kurzy (bezplatné i hrazené).“ (Vězeňská služba ČR, 2015b, online)

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že vzdělávání ve vazebních věznicích, at' už se jedná o jakýkoliv jeho typ, je vhodným prostředkem prevence možné následné kriminality.

7 DISKUZE DOSAŽENÝCH ZJIŠTĚNÍ

Nezaměstnanost a především pak dlouhodobá nezaměstnanost má na jednotlivce, potažmo i společnost negativní důsledky. Vlivem nedostatku finančních prostředků může u jednotlivce dojít až k sociálnímu vyloučení, z ekonomického pohledu může docházet k neschopnosti financování vlastního bydlení a v důsledku toho k jeho ztrátě. Zde přichází na řadu riziko sociopatologického jevu bezdomovectví, proti kterému se sice snaží bojovat jak státní organizace, tak občanská sdružení a neziskové iniciativy, nicméně boj je to mírně řečeno nesnadný. U osob bez domova se výrazně mění priority a vzdělávání pro ně není tím hlavním objektem zájmu. Návrat těchto osob do standardního způsobu života je velmi komplikovaný, a to z mnoha úhlů pohledu – ať už se jedná o jejich změněný pohled na život nebo o finanční stránku věci, kdy veškeré případné finanční příjmy jsou prioritně věnovány na zajištění základních potřeb (jídlo, oblečení), na umoření dluhů a až v následné fázi na případné budování dalších oblastí. Proto je nutné tomuto jevu zcela předcházet.

Z výše uvedených důvodů je nejlepší prevencí těchto jevů vrátit nezaměstnaného do aktivního pracovního života co nejdříve. Za jeden z prostředků je možno považovat rekvalifikaci (doplnění nebo změnu zaměření vzdělání).

Důležitou součástí prevence další kriminality je výchova a vzdělávání ve vazebních věznicích. Forma trestu odnětí svobody umožňuje působit na jedince tak, aby se po svém návratu do společnosti zdržel sociopatologických projevů. Vzdělávání a kurzy organizované Vězeňskou službou ČR, stejně tak jako korespondenční kurzy či dálkové vzdělávání na standardních školách představuje vhodný způsob zvyšování kvalifikace osob ve výkonu trestu, což může následně výrazně usnadnit návrat na pracovní trh a následné nalezení zaměstnání.

ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo identifikovat a vymezit hlavní okruhy a ukazatele zkoumané v souladu s nezaměstnaností a vzděláváním nezaměstnaných jako možnosti prevence kriminality. Dalším cílem pak bylo provést analýzu identifikovaných ukazatelů, a to jak z pohledu vývoje v čase, tak z pohledu struktury, či dalších faktorů a získané výsledky vyhodnotit.

Tímto způsobem byly vymezeny tři základní oblasti. Oblast ekonomiky a ekonomické aktivity, oblast vzdělanosti a vzdělávání a oblast sociopatologických jevů.

Nejprve pak byla v rámci vymezených oblastí popsána základní východiska a souvislosti a následně byly definovány pojmy a ukazatele, které byly použity v analýzách v praktické části práce. Mezi stěžejní pojmy v oblasti ekonomiky a ekonomické aktivity patřily: ekonomická aktivita a neaktivita, nezaměstnanost, šetření o pracovní síle a státní politika zaměstnanosti. V oblasti vzdělanosti a vzdělávání byly vymezeny jednotlivé typy vzdělávání (formální a neformální), se zvláštním důrazem na rekvalifikaci a vzdělávání ve vazebních věznicích. V části věnované sociálně patologickým jevům byla vymezena sociální patologie, sociálně patologické jevy, zejména pak dlouhodobá nezaměstnanost, bezdomovectví a kriminalita. Dále byla přiblížena i problematika prevence kriminality.

Praktická část práce byla rozčleněna opět v návaznosti na vymezené okruhy. Třetí kapitola obsahovala analýzu ekonomické aktivity a nezaměstnanosti. Bylo zjištěno, že obecná míra nezaměstnanosti i míra dlouhodobé nezaměstnanosti na vývoj ekonomiky reagují, nikoliv však s pravidelnou zákonitostí. Reakce se povětšinou vyznačuje časovým prodlením. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti se pak vyznačuje méně výraznými výkyvy. V posledních třech letech míra dlouhodobé nezaměstnanosti klesá, v roce 2015 byla na úrovni 2,4 %. Analýzou doby a způsobu hledání zaměstnání bylo zjištěno, že nejvyšší podíl nezaměstnaných si nové zaměstnání našel prostřednictvím známých a práci si nejvyšší podíl těchto osob hledal více než 2 roky.

Čtvrtá kapitola byla věnována druhému okruhu - rozboru vzdělanosti populace, vzdělanosti nezaměstnaných a úspěšnosti umístování úspěšně rekvalifikovaných uchazečů o zaměstnání. Kvalifikovanost populace se dlouhodobě zvyšuje a ruku v ruce s tím roste i podíl nezaměstnaných s vyšším dosaženým stupněm vzdělání. Co se týče úspěšnosti

umístování uchazečů o zaměstnání po dokončené rekvalifikaci, v roce 2014 bylo 41 % rekvalifikovaných uchazečů umístěno do 12 měsíců od ukončení rekvalifikace.

Pátá a šestá kapitola se věnuje sociopatologické oblasti. Pátá kapitola obsahovala rozbor dat o bezdomovectví v České republice na základě výsledků SLDB 2011. Bylo zjištěno, že typickým bezdomovcem je nezaměstnaný vyučený svobodný muž, který je ve věku mezi 45 – 49 lety. Mezi bezdomovci je výrazně více mužů než žen. Nejvíce jsou mezi bezdomovci zastoupeny osoby se středním vzděláním bez maturity. Co se týče ekonomické aktivity je čtvrtina (sečtených) bezdomovců zcela ekonomicky neaktivní, téměř 30 % ze zjištěných osob se ale řadí mezi pracující.

Šestá kapitola se zabývá vzděláváním ve vazebních věznicích. Bylo zjištěno, že nejvíce odsouzených má základní vzdělání nebo střední vzdělání bez maturity. Učební obory zajišťované Vězeňskou službou ČR (potažmo i případné dálkové vzdělávání/korespondenční kurzy) mají opodstatnění a můžou se stát důležitou součástí prevence potenciální recidivy po propuštění z výkonu trestu.

Sedmá kapitola obsahovala diskuzi dosažených zjištění. Bylo potvrzeno, že dlouhodobá nezaměstnanost může být faktorem či přímo spouštěčem dalších sociálně patologických jevů, jako je kriminalita a bezdomovectví. Vzdělávání se jeví jako vhodná forma prevence kriminality – u dlouhodobě nezaměstnaných v podobě rekvalifikace, u osob ve výkonu trestu jako doplnění vzdělávání či rozšíření stávající kvalifikace pro usnadnění návratu do společnosti. U bezdomovců je prioritní začlenění do pracovního procesu s možností dalšího rozvoje až v dalších krocích.

Práce může být použita jako informativní souhrnný materiál obsahující informace o ekonomické aktivitě, vzdělanosti, sociopatologických jevech a prevenci. Čtenáři může tato práce mimo jiné sloužit jako inspirace k dalším analýzám a šetřením v nastíněných směrech.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání dospělých v České republice v evropském kontextu: Specifické výstupy z šetření Adult Education Survey 2011*. 1. Praha: Český statistický úřad, 2014, 4; 11. ISBN 978-80-250-2548.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 3. aktualit. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002, xxii, 714 s. ISBN 80-717-9681-6.

JÍLEK, Jaroslav a Jiřina MORAVOVÁ. *Ekonomické a sociální indikátory: od statistik k poznatkům*. Vyd. 1. Praha: Futura, 2007, 246 s. ISBN 978-80-86844-29-9.

JŮZL, Miloslav a Antonín OLEJNÍČEK. *Penologie a penitenciární pedagogika: (úvod do studia předmětu)*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, 121 s. ISBN neuvedeno.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ, A. aj. *Velký sociologický slovník: II. svazek P-Z*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-718-4310-5.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 102 s. ISBN 80-210-2511-5.

SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010, 518 s. ISBN 978-80-7261-219-2.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Marina LUPTÁKOVÁ, KOPOLDOVÁ, Bedřiška (ed.). *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-069-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004, 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

ZLÁMAL, Jiří. *Vybrané sociálně patologické jevy*. Praha, 2000, 109 s. ISBN neuvedeno.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BILL EDGAR, Joe Doherty and Amy Mina-Coull. *Support and housing in Europe: tackling social exclusion in the European Union*. Bristol: Policy Press, 2000. ISBN 9781861342751.

MEERT, Henk and Bill EDGAR. *Fourth review of statistics on homelessness in Europe: the ETHOS definition of homelessness*. Brussels: FEANTSA, 2005. ISBN 9075529503.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2015). Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). *Český statistický úřad* [online]. Akt. 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/vykazy/vyberove_setreni_pracovnich_sil

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2016). Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – Metodika. *Český statistický úřad* [online]. Akt. 2016 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zam_vsps

GJURIČOVÁ, Jitka. O prevenci kriminality. In: *Prevence kriminality* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. *portal.mpsv.cz* [online]. 2012 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Rekvalifikace. *portal.mpsv.cz* [online]. Akt. 2016 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Změna metodiky ukazatele registrované nezaměstnanosti. *portal.mpsv.cz* [online]. 2012 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Ministerstvo vnitra ČR - Strategie PK 2012 - 2015 [online]. Praha:

Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020. Ministerstvo vnitra - Prevence kriminality* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014. Statistické ročenky Vězeňské služby* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2015 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Výroční zpráva Vězeňské služby za rok 2014. In: Vězeňská služba ČR* [online]. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2015 [cit. 2016-02-25].

Dostupné z:

http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Uredni%20deska/v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1vy/vz_vscr2014.pdf

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Vzdělávací aktivity. In: Vězeňská služba ČR* [online]. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2015 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z:

<http://vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/informacni-servis-1657/vzdelavaci-aktivity/>

SEZNAM ZKRATEK

ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
FEANTSA	Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci, Fédération Européenne d'Asosociations Nationales Travaillant avec les SansAbri
HDP	hrubý domácí produkt
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
ILO	Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MV ČR	Ministerstvo vnitra ČR
RVPPK	Republikový výbor pro prevenci kriminality
ŠVS	Školské vzdělávací středisko
TČ	trestný čin
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1 Trh práce	13
Obrázek 2 Maslowova pyramida potřeb	29
Obrázek 3 Mapka sociálně vyloučených lokalit	30
Obrázek 4 Systém prevence kriminality v ČR	35

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počty uchazečů o zaměstnání po úspěšné rekvalifikaci	50
Tabulka 2 Umístění uchazeči o zaměstnání dle nejvyššího dosaženého vzdělání od roku 2001 do roku 2011	52
Tabulka 3 Ekonomická aktivita bezdomovců dle SLDB 2011	58
Tabulka 4 Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2014	61
Tabulka 5 Rozdělení chovanců dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2014	62
Tabulka 6 Přehled učebních oborů na jednotlivých školských vzdělávacích střediscích	63
Tabulka 7 Přehled kurzů zajišťovaných jednotlivými školskými vzdělávacími středisky	64

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj míry růstu HDP, míry nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti	40
Graf 2 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti, registrované míry nezaměstnanosti podle obou metodik a vývoj podílu nezaměstnaných na základě výsledků VŠPS od roku 1993 do roku 2015	41

Graf 3 Vývoj počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání a počtu volných pracovních míst od roku 1993 do roku 2014	42
Graf 4 Vývoj doby a způsobu hledání pracovních míst	43
Graf 5 Způsob hledání zaměstnání v roce 2014	44
Graf 6 Vývoj nejvyššího dosaženého vzdělání dle VŠPS od roku 1993 do roku 2014	46
Graf 7 Vývoj počtu nezaměstnaných dle nejvyššího dosaženého vzdělání od roku 1993 do roku 2014	48
Graf 8 Vývoj nejvyššího dosaženého vzdělání nezaměstnaných v relativním vyjádření od roku 1993 do roku 2014	48
Graf 9 Nezaměstnaní dle věku v roce 2014 (na základě výsledků VŠPS)	49
Graf 10 Vývoj celkového počtu uchazečů po úspěšné rekvalifikaci, počtu umístěných uchazečů do 12 měsíců od ukončení rekvalifikace a počtu uchazečů po úspěšné rekvalifikaci vyřazených z evidence úřadu práce na vlastní žádost od roku 2001 do roku 2011	51
Graf 11 Vývoj počtu umístěných uchazečů po úspěšné rekvalifikaci dle nejčastěji vykázaného nejvyššího dosaženého vzdělání od roku 2001 do roku 2011	53
Graf 12 Věková pyramida (struktura dle pohlaví a věku) bezdomovců dle výsledků SLDB 2011	55
Graf 13 Bezdomovci podle rodinného stavu dle výsledků SLDB 2011	56
Graf 14 Bezdomovci podle dosaženého vzdělání dle výsledků SLDB 2011	57
Graf 15 Bezdomovci podle ekonomické aktivity dle výsledků SLDB 2011	59
Graf 16 Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání a pohlaví k 31. 12. 2014	61
Graf 17 Procentuální rozdělení chovanců dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2014	62

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora:	Jan Kloubek
Obor:	Vzdělávání dospělých
Forma studia:	kombinovaná
Název práce:	Vzdělávání nezaměstnaných jako prevence kriminality
Rok:	2016
Počet stran textu bez příloh:	59
Celkový počet stran příloh:	0
Počet titulů českých použitých zdrojů:	11
Počet titulů zahraničních použitých zdrojů:	2
Počet internetových zdrojů:	11
Vedoucí práce:	JUDr. Jozef Bandžak, Ph.D.